Мустақиллик, Тинчлик, Ҳамкорлик

Халқ сўзи

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг газетаси

26 НОЯБРЬ, ПАЙШАНБА № 231 (482). 1992 йил

Сотувда эркин нархда.

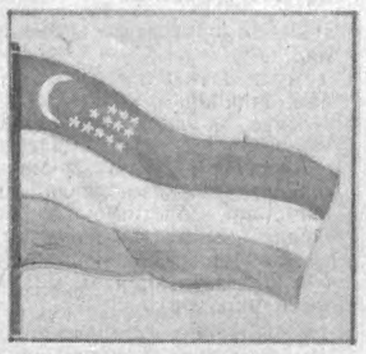

Ислом КАРИМОВ:

ЭРОН—ҚАДИМИЙ МАДАНИЯТ ЎЧОҒИ. БИЗЛАРНИНГ АЖДОДЛАРИМИЗ АЗАЛДАН АСРЛАР ОША ҚЎЛНИ ҚЎЛГА БЕРИБ, ИККИ ХАЛҚ БАХТ-САОДАТИ УЧУН ҲАРАКАТ ҚИЛИБ КЕЛГАН.

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ И. А. КАРИМОВ БОШЧИЛИГИДАГИ РЕСПУБЛИКА ДАВЛАТ ДЕЛЕГАЦИЯСИ КЕЧА ЭРОН ИСЛОМ РЕСПУБЛИКАСИДАН ТОШКЕНТГА ҚАЙТИБ КЕЛДИ.

СИЁВУШ АРМОНИ

Эрон Ислом Жумҳурияти Жануби-Ғарбий Осиёдаги энг бой, нуфузли ва йирик давлат бўлиб, ер майдони 1,65 миллион кв. км дан иборат. Тизмалари Афғонистон, Покистон, Эрон: чеккалари Ироқ ва Туркманистоннинг жанубига туташган улкан Эрон тоғлигининг марказида жойлашган ўлка.

Билимдон тарихчилар ва донишманд файласуфларнинг фикрича, Эрон инсониятга «Эрон мероси» деб юритилувчи мустаҳкам давлат тузуми, юксак маданият ва мукаммал илм тизимини тақдим этган юртдир.

Эрон Ислом тарқалган илк ўлка бўлишига қарамай, араблар забт этган бошқа ўлкалардан фарқли ўлароқ, шиа мазҳабини танлагани туфайли араб миллатчилигига қарши туришнинг мақбул йўлидан борди.

Араблар босқинидан сўнг қадимий Эрон маданияти деярли бутунлай йўқ қилинди. Абу Муслим исёнидан кейин Ўрта Осиёда вужудга келган мустақил давлатчилик ва илмий маданият қўш асосли бўлиб, шавкатли Эрон тарихи ва буюк турк давлатчилик маданияти вайроналарида сомонийлар давлати сувратида шаклланди.

Хуросонда дурроний афғон сулоласининг кучайиб бориши, усмонлилар салтанатининг юксалиши, Россия империясининг ҳинд уммонига чиқишга тийиксиз интилиши ҳамда Буюк Британия империясининг Туркистонни ўз тасарруфига олишга уринишлари оқибатида Эрон шоҳлигининг ҳудуди бирмунча қисқарди. Арманистон, Доғистон каби вассаллари бутунлай қўлдан кетди. Шоҳлик Хуросон ва Озарбойжоннинг катта қисмини афғон амирлари ва рус подшоларига беришга мажбур бўлди.

Туркистон тарихини янгитдан ёзаётган айрим тарихчиларимиз Эрон ҳам Туркистонни бўлиб олишда иштирок этган, деган илмий фаразни илгари сурмоқдалар. Бу янглиш тахминдан бошқа нарса эмас. Осиёда кечган тарихий воқеалардан шу нарса аёнки, мабодо, Буюк Британиянинг Форс кўрфазида мавқеи кучаймаса, рус-япон урушида осиёликларнинг қўли баланд келмаса, 1917 йилги инқилоб содир бўлмаса, асримизнинг биринчи ярмидаёқ Россия Эронни бутунлай тиз чўктирар ва Эрон ҳам Турон сингари империянинг қурбонига айланар эди.

Эрон билан Туроннинг қадимий ва янги алоқалари силсиласида Эроннинг мустақил давлат сифатида сақланиб қолиши беқиёс тарихий аҳамиятга эгадир.

Қизил империянинг жанубий сарҳадларини асраш баҳонасида Афғонистонга қўшин киритган Совет давлати Чор Россиясидан қолган Эронга нисбатан доимий

тазйиқ сиёсатини янгича шаклда давом эттирмоқчи эди; ўнгмади.

Эрон шоҳлик йилларида яхши гўдак сифатида икки онани эмгани ҳам рост. 1979 йилнинг 12 февралида рўй берган Эрон инқилоби Мамлакатнинг қўш тегирмон тоши остида янчилиб кетишидан сақлаб қолди.

Беш асрлик шоҳлик тузуми, икки ярим минг йиллик мукаммал миллий тарихга эга бўлган ва миллий қадриятлари собит бўлган Эронга коммунистик назарияни ҳам, ғарб давлатларининг демократик тузумини ҳам сингдириб бўлмасди. Қисқаси, икки таълимот ўртасидаги «совуқ уруш»нинг тугаши ҳам Эрон фойдасига ҳал бўлди. АҚШ Форс кўрфазида ўз мавқеини сақлаб қолишга эришди. Туркистонда янги мустақил давлатларнинг вужудга келиши Эронни Россиянинг доимий тазйиқидан халос қилди.

Маълум бир минтақада ўз таъсирини сақлаб қолишга интилаётган давлатлар сиёсат юргизишда «доимий олабўжилар» билан қўрқитишни хуш кўради. Кўрфаздаги араб давлатлари нефт конларининг ягона хўжайини бўлмиш Америка Қўшма Штатлари шоҳлик тузуми йилларида Эрон конларини эгаллаб олишга интилди. Чунки дунёдаги асосий нефт манбаларини назорат қилиш эса бу қимматбаҳо ёқилғининг жаҳон бозорида йилдан-йилга арзонлашиб боришини таъминлар эди.

Жаҳонда икки катта лагернинг вужудга келиши босқинчиликнинг бутунлай йўқотилишига олиб келмади, бинобарин, Афғонистон босқини ва Эрон мустақиллигига таҳдид солиниши роса чийралган пинҳона кураш риштасининг ингичка еридан узилишидир. Покистон ва Эрон мадад бергач, афғон халқи ўз озодлигини сақлаб қола олди. Кўпни кўрган сиёсатдонлар минтақа халқлари муносабатларида бу урушдан сўнг совуқлик пайдо бўлишини тахмин қилган эди. Афғонистон мустақиллигининг сақлаб қолиниши эса минтақа халқларининг ўзаро яқинлашувида муҳим бўғин бўлиб қолди.

Эроннинг қўшалоқ чегараси бор десак муболаға бўлмас. Биринчи сарҳад мамлакатнинг расмий давлат чегаралари саналса, иккинчи чегара турли мамлакатлардаги шиа мазҳабидаги аҳоли яшайдиган катта-кичик ҳудудлардан ташкил топган. Айни ўзига хослик асрлар оша Эрон ҳукмдорларининг ҳам, Эронга қарши кучларнинг ҳам қўлидаги қурол бўлиб келди. Бугунги кунда Исроилга қарши курашаётган «Ҳизбиоллоҳ» партиясининг бевосита Эрон билан алоқадорлиги ёҳуд Ироқ жанубида шиа мазҳабидаги арабларнинг қирғин қилиниши ушбу таълимот тасарруф доирасининг давлат чегараларидан-да каттароқ эканидан далолат беради!

Оятулло Ҳумайний раҳнамо исломий кучлар Эронга раҳбарлик қила бошлагандан сўнг мамлакат шарқдан ҳам, ғарбдан ҳам юз ўгирди. Табиийки, ягона йўл — ислом қолди.

Америка Қўшма Штатларини чўчитаётган сабаб битта: Эрон инқилоби ғояларининг Яқин ва Ўрта Шарққа ёйилиши АҚШнинг Форс кўрфазидаги бақувват мавқеига путур етказади.

Россия эса ўз тасарруфидаги мазлум халқларнинг исломга қайтиши оқибатида мустақиллик кўтаринкилиги вужудга келишидан хавфсирамоқда.

«Эрон исломпарастлиги» ёҳуд «ислом ақидапарастлиги» истиллоҳларининг мат-

(Давоми 3-бетда).

БАШАРИЯТ ТАРИХИНИНГ ЗАРВАРАҒИ

Мамлакат Бош вазирининг муовини Эркин Самандаров 24 ноябрь куни Америка Қўшма Штатларининг Ўзбекистон Республикасидаги фавқулодда ва мухтор элчиси Генри Лии Кларкни унинг илтимосига биноан қабул қилди.

Бош вазир муовини элчини Ўзбекистоннинг бугунги маданий ҳаёти билан қисқача таништирди. Аждодларимизнинг улкан илмий-адабий меросини ўрганиш ва нашр этиш, тарихий обидаларнинг бугунги аҳволи, уларни муҳофаза қилиш ва таъмирлаш, буюк илоҳиётшунослар ва забардаст алломаларнинг юбилейини ўтказиш, қадимий шаҳарларнинг тарихий саналарини нишонлаш тўғрисида батафсил сўзлаб берди. Ўзбекистон тарихи башарият тарихининг ажралмас қисмидир, деди у, мамлакатларимиз ўртасида дипломатия алоқаларининг ўрнатилиши халқларимизнинг бевосита маданий алоқаларини янада жонлантиради. Маълумки, юртимизга келган сайёҳлар бармоқ билан санарли қадимий шаҳарларимиз ва обидаларимизни зиёрат этадилар. Холбуки, Ўзбекистон нафақат ўрта асрлар ёдгорликларига, қолаверса, энг қадимий тарихий иншоотларга бой ўлкадир. Биз чет эллар фуқароларини юртимизда мавжуд осори атиқалар билан муфассал таништиришнинг барча чоратадбирларини кўраяпмиз ва бу ишга америкалик ишбилармонлар ҳамда олимларни жалб этиш ниятидамиз.

Генри Лии Кларк Тошкентда АҚШ элчихонаси очилгандан сўнг мамлакат фуқароларининг Ўзбекистонга ва ўзбек халқининг маданий турмушига қизиқиши ортиб бормоқда, деди. Элчи Ўзбекистон Республикаси Конституцияси янги лойиҳаси муҳокамаси жараёни ва мамлакат қонунчилигининг умумий аҳволи билан қизиқди. Янги мустақил давлатдаги сиёсий вазиятга, матбуот ва сўз эркинлиги масалаларига оид ўзини қизиқтирган саволларга жавоб олди ва мулоҳазаларини ўртоқлашди.

(ЎзА).

ЎЗБЕКИСТОН Ватаним маним

«ХАЛҚ СЎЗИ» МУХБИРЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ АХБОРОТ АГЕНТЛИГИ ХАБАРЛАРИДАН

МОТОР БЎЛМАСА, ИСТЕЪМОЛ МОЛЛАРИ-ДА

Қўқон мотор-ремонт заводи давр тақозоси билан касбини бироз ўзгартирди.

ЭРКИН нарх-навога мослашишда тажриба етишмаганидан бўлса керак, таъмирлаш таннархи юқорилаб кетгач, кўпгина ташкилотлар моторларини заводга бермай қўйдилар. Иш камайиб кетди, дея осонига кўчиб, жамоанинг бир қисмини ишдан бўшатиш инсофдан эмас. Шуни ҳисобга олган маъмурият 15 турдаги трактор эҳтиёт қисмларини заводнинг ўзида тайёрлашни йўлга қўйди. Кейинчалик гилам ва кулолчилик буюмлари ишлаб чиқаришга киришилди.

Ҳозир савдо дўконларига кўмир ва газга мўлжалланган иситиш қозонлари, бетон қоришмаси тайёрловчи ускуналар, боғбонлар учун қайчилар, эшик-дераза ошиқ-мошиқлари чиқарилмоқда. Қўшимча касблардан келаётган даромаднинг асосий қисми ишчиларнинг эҳтиёжига сарфланаяпти.

ХАМЁНИНГИЗ КЎТАРСА, ДЎКОНДОР БЎЛАВЕРИНГ

Пулинг бўлса чангалда шўрва деганларидек, пул нималар қилмайди...

МАРҲАМАТ тумани ҳокимлиги сармоядор ва ишбилармонларга гавжум бозор ёнидан жой ажратиб берди. Ўш — Фарғона автомагистрали ҳам шу ердан ўтади. Савдода чапдастлар учун бундан қулай жой борми. Қарабсизки, уч ой деганда «Гулноза», «Нортожиҳожи» тижорат-воситачи дўконлари пайдо бўлди.

Қурилиш ташкилотлари сармоядорларга қайишиб савдо шахобчаларини кенгайтириб беришди. Шундай қилиб, ҳам туман маркази кўркамлашди, ҳам тижорат-савдо ишлари авж олиб кетди.

ДИН—УРУШГА ҚАРШИ

Шу йилнинг охири ва келаси йилнинг бошларида Истамбулда ислом-христиан мулоқатини ўтказиш мўлжалланмоқда.

Югославия, Кавказ, Тожикистон... Хўш, Ер шарининг шу каби қайноқ нуқталаридаги воқеаларга айрим сиёсатдонларнинг диний руҳ бераётганлари тўғрими? Ҳақиқатан ҳам у ерларда христиан ва мусулмонлар ўзаро урушаяптиларми? Ахир дунёда бирор дин йўққи, у одамларни урушга даъват этса. Аксинча, ҳар қандай дин халқлар ўртасида тинч-тотувлик ва эътиқодга ҳурматни тарғиб қилади.

Ушбу ҳақиқатни жаҳон халқларига яна бир марта эслатиб қўйиш мақсадида Маданият ва умуминсоний қадриятлар Халқ академияси «Шарқ-Ғарб халқаро ислом-христиан мулоқоти»ни ўтказиш ташаббуси билан чиқди. Шу муносабат билан «Ислом — тинчлик дини» саккиз соатлик телемарафон ва Ўзбекистон пойтахтида «Шарқ ва Ғарб маданиялари ҳамкорлиги: ўтмиш ва ҳозирги замон» мавзуида халқаро анжуман ўтказилади.

ХАЛҚ КЎНГЛИНИ ОВЛАНГ, БАХШИЛАР

«Иброҳим Халилуллоҳ» тарихий қиссаси бахшилар саъй-ҳаракатида мусиқий достонга айланди.

ХАЛҚ бахшиларининг хизматлари азалдан хайрли. «Турон» ижодий уюшмаси ана шундай достончи бахшиларни «Муродбахш» миллий дастасига бирлаштирди. Улар тез орада миллий-маърифий, диний-тарбиявий мавзудаги «Иброҳим Ҳалилуллоҳ» қиссаси асосида мусиқавий достон яратиб, Абдулқосим мадрасасида намойиш этишди.

МУШУК ТЕКИНГА ОФТОБГА ЧИҚМАЙДИ

Пулинг бўлмаса—холинг чатоқ, йирик бўлса яна бир бало...

БИР МУЙСАФИД килоси 120 сўмлик қўй гўштидан икки кило торттириб, қассобга 5 минг сўмлик яхлит пул узатди. Лекин майда топилмади. Шу пайт «савобталаб» ҳожатбарор чиқиб қолди. У мўйсафиднинг пулини 200 сўм хизмат ҳақи эвазига майдалаб берди. Хуллас, икки кило гўшт оқсоқолга 440 сўмга тушди.

Аслида, бу каби воқеалар Риштон туманида янгилик эмас. Мамадали Топиболдиев номидаги жамоа хўжалигида айрим деҳқонлар ҳафталаб маошларини олишолмади. Боиси — кассадаги бор пуллар фақат 5 минг сўмлик экан. Маълум бўлишича, вилоят банки кейинги уч ой ичида 100, 200, 500 сўмлик пулларни умуман олмапти. Дўппи тор келиб турганда бу машмаша неча пулга тушди?

ЎЗБЕКИСТОН УРОЛОГЛАРИНИНГ 1-ҚУРУЛТОЙИГА

Муҳтарам дўстлар!

Ўзбекистонда замонавий тиббиёт илми ва амалиётининг энг муҳим йўналишлари орасида урология етакчи ўринлардан бирида туради.

Ўзбекистон Республикаси урологлари 1-қурултойи қатнашчиларини ва делегатларини табриклаб, минтақамизнинг ўзига хос шароитида урологиянинг тутган ўрни ва аҳамиятини алоҳида таъкидламоқчиман. Минтақамизда миллионлаб кишилар урология касалликларини даволаш ва олдини олишга муҳтождирлар.

Айни шу сабабли қурултойингизда муҳокама қилинаётган муаммоларнинг, унда қабул қилинадиган қарорларнинг аҳамияти каттадир. Биз илғор билимлар билан қуролланган юқори малакали шифокор урологлар ва мутахассислар тайёрлашга ҳамда уларнинг жойларда муқим ишлаб қолишига, шифохоналаримиз замонавий асбоблар билан жиҳозланишига жуда муҳтожмиз.

Ҳозир зўр мамнуният билан шуни айтиш мумкинки, сўнгги йилларда Ўзбекистонда Республика урология мактабини барпо этишда катта қадам қўйилди. Бу мактаб республикадан ташқарида ҳам эътироф этилди.

Урологлар кўп минг кишилик армияси — шифокорлар, мутахассислар ва олимларнинг одамлар фаровонлиги ва саломатлигини муҳофаза қилиш йўлидаги олижаноб меҳнатига халқимиз муносиб баҳо беришига шубҳа қилмайман.

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикасининг Президенти.

ФРАНЦИЯ ЭЛЧИСИ ҚАБУЛ ҚИЛИНДИ

25 ноябрь куни Республика Олий Кенгашининг раиси Ш. М. Йўлдошев Франциянинг Ўзбекистондаги элчиси Жан-Пол Везианни унинг илтимосига биноан қабул қилди. Суҳбат мобайнида икки мамлакат ўртасида ўзаро фойдали ва тенг ҳуқуқли муносабатларни ривожлантириш ва мустаҳкамлаш истиқболлари тўғрисидаги мулоҳазалар ўртоқлашилди. Учрашувда хорижий мамлакатлар ва жумладан Франция Республикасидаги конституцион қурилиш тажрибаларидан фойдаланиб ишлаб чиқилган Ўзбекистон Республикаси Конституцияси лойиҳаси ҳақидаги фикрларга катта эътибор берилди.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Франция Миллий Мажлиси ўртасида парламентлараро алоқа ўрнатишдан икки томон ҳам манфаатдор эканлиги таъкидланди. Франция элчиси ана шундай ҳамкорликни ривожлантиришга кўмак беришга тайёрлигини билдирди.

Суҳбат дўстона ва самимий вазиятда ўтди.

ОЛИЙ КЕНГАШ

СЕССИЯСИ ОЛДИДАН

ФАҚАТ «УМУММИЛЛИЙ БОЙЛИКМИ Ё...»

Аҳолининг экологик хавфсизлигини таъминлаш ҳукуматнинг асосий вазифаларидан бири. Бу давлатнинг Асосий қонунида ҳам аксини топиши керак.

Лойиҳанинг 49 ва 54 моддаларида атроф-муҳит масалаларига алоҳида тўхталиниб унда табиий манбалар умуммиллий бойлигимиз, улардан оқилона фойдаланиш зарурлиги ва фуқароларнинг табиий муҳитга эҳтиёткорона муносабатда бўлишлари таъкидланган. Лекин давлатнинг атроф табиий муҳит муҳофазаси, табиий манбалардан фойдаланиш юзасидан асосий принциплари, йўналиши ва мақсади матнда акс этмай қолган. Шунинг учун муқаддимада «республика аҳолисининг экологик хавфсизлигини таъминлаш мақсадида» деб кўрсатилса, Конституциянинг асосий йўналишлари янада ойдинлашар эди.

Лойиҳанинг 49-моддасида, «Фуқаролар атроф табиий муҳитга эхтиёткорона муносабатда бўлишга мажбур», — деб ифодаланган.

Бизнинг фикримизча, ушбу модда мазмуни жиҳатдан кўзда тутилаётган бурчнинг бажарилишини тўла англатмайди. Чунки, биринчидан, атроф табиий муҳитга эхтиёткорона муносабатда бўлиб ҳам унга катта зарар етказиш мумкин. Буни бизнинг кейинги 20 — 30 йиллик фаолиятимиз исботлаб турибди. Иккинчидан, «табиатни авайлаб асраш», «эхтиёткорона фойдаланиш» каби баландпарвоз шиору чақириқларни ўз фаолиятимизга асос қилиб олиб, бугунгидай экологик фалокат ёқасида турибмиз. Учинчидан, фуқаролар ўз ҳаракатларида белгиланган талаб ва қоидаларга риоя қилишга мажбурдирлар. Шуларни назарда тутиб 49-модда қуйидаги таҳрирда ифодаланишини истар эдик: **«Фуқаролар атроф табиий муҳитни муҳофаза қилишлари ва белгиланган экологик талаб ва қоидаларни бажаришга мажбур».**

Ҳалқ хўжалигини ривожлатиришда табиий бойликларнинг тутган ўрни беқиёс. Ундан ташқари давлатнинг ер, сув, ер ости бойликлари, ўрмон ва ҳайвонот дунёсига бўлган мулк ҳуқуқи мулкчилик муносабатларининг асосини ташкил қилади.

Ҳар бир давлатнинг суверен, мустақил эканлигини эса фақатгина табиий манбаларининг кимнинг қўлидалиги, кимнинг мулки эканлигига қараб аниқлаш мумкин.

Лойиҳанинг 54-моддасида табиий манбалар фақат «умуммиллий бойлик», — эканлиги таъкидланган. Табиий манбаларимиз собиқ СССР даврида ҳам умуммиллий бойлигимиз, деб эътироф этилган бўлиб, амалда Ўзбекистон Республикасининг мулки бўлмаган, фақат қисман фойдаланганмиз холос. Эндиликда табиий манбаларимиз миллий бойлигимиз бўлиши билан бир қаторда давлатимизнинг мулкидир. Шу боис Конституциянинг «Жамиятнинг иқтисодий негизлари», — деб номланган боби кенгайтирилиб, табиий бойликларга бўлган мулк ҳуқуқи, алоҳида, қўйидагича ифодаланишини таклиф этамиз: **«Ер, ер ости бойликлари, сув, ўрмон, ўсимлик, ҳайвонот дунёси ва бошқа табиий манбалар Ўзбекистон Республикасининг миллий бойлиги, мулкидир».**

Бундан ташқари, 53-моддада «экологик муҳит» ибораси ўрнига **«атроф табиий муҳити»** ибораси қўлланилса илмий жиҳатдан тўғри бўларди.

Минтақамизда вужудга келган экологик шароит табиий манбалардан оқилона фойдаланиш, қайта тиклаш ва муҳофаза қилишни фақат давлатнинг ягона экологик сиёсати орқалигина амалга ошириш мумкин. Шунинг учун ҳам 54-моддани қуйидаги таҳрирда берилишини таклиф этамиз.

«Ўзбекистон Республикасида ер, ер ости бойликлари, сув, ўрмон, ўсимлик, ҳайвонот дунёси ва атмосфера ҳавосидан оқилона фойдаланиш, уларни қайта тиклаш ва муҳофаза қилиш, давлатнинг ягона экологик сиёсати асосида амалга оширилади».

Бундай ифоданинг аҳамияти шундаки, биринчидан, ушбу норма давлат экологик сиёсатининг асосий мақсади, йўналишини белгилайди. Иккинчидан, экологик хавфсизликни таъминлашнинг Конституциявий пойдеворини мустаҳкамлайди, учинчидан, муаммонинг нечоғли долзарб эканлигини кўрсатади.

Конституция лойиҳасининг 77-моддасида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг мутлоқ ваколатлари кўрсатилган.

Республикамизнинг инқирозга юз тутган атроф муҳити шароитидан келиб чиққан ҳолда 77-модданинг 7-бандидан кейин алоҳида банд сифатида Олий Мажлиснинг қуйидаги ваколатини таклиф этамиз: **«давлатнинг ягона экологик сиёсатини белгилаш, экологик хавфли ҳудудларни эълон қилиш ва уларнинг ҳуқуқий мақомини қабул қилиш».**

Атроф табиий муҳити муҳофазасининг асосий принцип ва йўналишлари ҳуқуқимизнинг олий дастурида белгиланишининг аҳамияти шундаки, юртимизнинг энг ҳаётий муаммосини Конституция даражасига кўтариб, давлат органлари, мансабдор шахслар ва фуқароларнинг масъулиятини оширади.

Узоқ БОЗОРОВ,
Тошкент Давлат юридик институти кафедра мудири, доцент.
Улуғбек АЮБОВ,
Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигининг бош маслаҳатчиси.
Шуҳрат ФАЙЗИЕВ,
Тошкент Давлат юридик институти ўқитувчиси.

Ўзбекистон Республикасининг Қонуни — *Лойиҳа*

АУДИТОРЛИК ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДА

Ушбу Қонун Ўзбекистон Республикаси ҳудудида мулкдорлар ва давлатнинг мулкий манфаатларини ҳимоялашга кўмаклашувчи мустақил молиявий назорат тизимининг ҳуқуқий асосларини белгилаб беради.

I-БЎЛИМ.
УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Аудит

1. Аудит — муайян ваколатлар берилган шахслар (аудиторлар, аудиторлик фирмалари) томонидан хўжалик юритаётган субъектларнинг молиявий ҳисоботлари тўғрилигини, улар амалга оширган молиявий ва хўжалик операциялари Ўзбекистон Республикасининг қонунлари ҳамда бошқа меъёрий ҳужжатларига қай даражада мувофиқлигини, мукаммаллиги ва асослилигини, бухгалтерия ҳисоб-китоби ва бошқа молиявий ҳисобот юритишга қўйиладиган талабларга ҳамда ўзга ҳужжатлар талабларига қай даражада мувофиқлигини аниқлаш мақсадида ўтказиладиган молия ҳужжатларининг экспертизаси ва таҳлилидир. Аудит, шунингдек консальтингни — мижоз билан шартнома асосида хизматлар кўрсатишни ўз ичига олади.

2. Аудиторлик фаолияти Ўзбекистон Республикасининг қонунларига мувофиқ махсус ваколат берилган давлат идоралари томонидан хўжалик субъектлари фаолияти устидан назорат қилинишини бекор этмайди.

2-модда. Аудитор, аудиторлик фирмаси ва хўжалик субъекти

1. Аудитор — белгиланган тартибда аудиторлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини олган ва аудиторларнинг касб реестрига киритилган мутахассисдир.

2. Аудиторлик фирмаси — Ўзбекистон Республикасининг қонунларига мувофиқ юридик ёки жисмоний шахс томонидан тузилган бўлиб, белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилган ўз уставига кўра фаолият соҳаси аудиторлик хизматлари кўрсатишдан иборат бўлган корхонадир.

Аудиторлик фирмалари Ўзбекистон Республикасининг қонунларида белгиланган тартибда кичик корхоналар, масъулияти чекланган жамиятлар ва бошқа ташкилий-ҳуқуқий шаклдаги корхоналар тарзида барпо этилиши мумкин, очиқ турдаги акциядор жамиятлар бундан мустасно.

Аудиторлик фирмаси аудиторлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензияга эга бўлган камида иккита аудитор ишлаши лозим.

3. Хўжалик юритаётган субъектлар дейилганида товарлар ишлаб чиқариш ва сотиш ёхуд харид қилиб олиш, хизматлар кўрсатиш ва ишлар бажариш борасидаги фаолияти билан шуғулланувчи хусусий корхоналар, давлат корхоналари ёки бошқа корхоналар, шунингдек уларнинг филиаллари ва ваколатхоналари, акциядор жамиятлар ва бошқа хўжалик жамиятлари ҳамда ширкатлари, иттифоқлари, ассоциациялари, концернлари, консорциумлари, корпорациялари ва бошқа бирлашмалари, биргаликдаги корхоналар, биржалар, банклар, суғурта жамиятлари, инвестиция, пенсия фондлари ва бошқа фондлар, ўзга бирлашмалар ва тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи фуқаролар тушунилади.

4. Хўжалик юритаётган субъектлар аудитор (аудиторлик фирмаси)ни танлаш ҳуқуқига эга бўлиб, бу ҳуқуқ аудиторлик фирмаси ва хўжалик юритаётган субъект ўртасида тузиладиган шартномада мустаҳкамлаб қўйилади.

5. Аудиторлар ва аудиторлик фирмалари давлат рўйхатидан ўтиб, лицензия олганларидан кейин ўз фаолиятларини бошлайдилар.

3-модда. Аудиторлар ва аудиторлик фирмаларини давлат рўйхатидан ўтказиш

Аудиторлар ва аудиторлик фирмаларини давлат рўйхатидан ўтказишни Ўзбекистон Республикаси Аудиторлар палатасининг розилиги билан Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги амалга оширади.

4-модда. Аудиторлик фаолиятига лицензия бериш

Аудиторларга аудиторлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берадиган лицензиялар улар давлат рўйхатидан ўтказилганидан кейин берилади.

Аудиторлик фаолияти билан шуғулланиш учун лицензиялар бериш тартиби Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

5-модда. Аудитор хулосаси

Аудитор хулосаси — аудиторнинг хўжалик юритаётган субъект ҳисобот ҳужжатлари бухгалтерия ҳисоб-китоби юритиш ҳамда эълон қилинадиган молиявий ҳужжатлар тайёрлашга нисбатан қўйиладиган талабларга мувофиқлигига доир фикри баён қилиниб, имзоси қўйиладиган ва муҳр билан тасдиқланадиган ҳужжатдир.

6-модда. Аудиторлик фаолиятига доир қонунлар

Аудиторлик фаолияти билан боғлиқ муносабатлар «Ўзбекистон Республикасидаги корхоналар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни, ушбу Қонун ва бошқа қонун ҳужжатлари билан, Қорақалпоғистон Республикасининг ҳудудида эса Қорақалпоғистон Республикасининг қонунлари билан ҳам тартибга солинади.

II-БЎЛИМ.
АУДИТОРНИНГ ҲУҚУҚ ВА ВАЗИФАЛАРИ

7-модда. Аудитор ва аудиторлик фирмасининг ҳуқуқлари

Аудитор (аудиторлик фирмаси):

имзоланган шартнома асосида хўжалик юритаётган субъектнинг ҳисобот ҳужжатларини аудитдан ўтказиш ва консальтинг хизматлари кўрсатиш;

ушбу Қонун, Ўзбекистон Республикасининг бошқа қонун ҳужжатлари ва меъёрий ҳужжатларининг талабларига асосланиб, текширишнинг шакл ва услубларини мустақил белгилаш;

ўзи текшираётган хўжалик юритаётган субъектларнинг ҳам, учинчи шахсларнинг ҳам мулкий ҳолати ва фаолиятини кўрсатувчи ҳужжатлар билан танишиш;

ўтказилаётган текшириш ёки аудиторлик хизмати кўрсатиш муносабати билан ўзи текшираётган хўжалик субъекти раҳбарлари ва бошқа ходимларидан, шунингдек учинчи шахслардан оғзаки ёки ёзма шаклда зарур тушунтиришлар олиш;

уларни лицензиялардан маҳрум этишга доир қарор устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқига эгадир.

8-модда. Аудиторнинг, (аудиторлик фирмасининг) вазифалари

Аудитор (аудиторлик фирмаси):

аудиторлик текширувларини сифатли ўтказиш, шунингдек, текширишлар ўтказиш билан боғлиқ бошқа аудиторлик хизматлари кўрсатиш;

ўзи текшираётган хўжалик юритиш субъектининг раҳбариятига текширув чоғида аниқланган бухгалтерия ҳисоб-китоби юритиш ҳамда молиявий ҳисобот ҳужжатлари тайёрлашга, нисбатан қўйиладиган талаблар ва қонунлар бузилганлиги ҳоллари ҳақида маълум қилиши;

ўз вазифасини бажариш чоғида аниқлаган, аммо ошкор қилиниши мижозга зарар етказиши мумкин бўлган маълумотларни (суд талабига биноан маълумотларни тақдим этишдан ташқари ҳолларда) сир сақлаши;

текшириш тугалланиб, хулоса чиқарилгунга қадар узрсиз сабабларсиз ўз фаолиятини тўхтатиб қўймаслиги;

заруратга қараб, ўзи ўтказган текширув натижаларини маълум қилиш учун мулкдорларнинг (акционерларнинг) умумий йиғилиши чақирилишини талаб қилиши, башарти, ўз хатти-ҳаракатларида холис ва одил бўлолмаса, ўз фаолиятини давом эттиришдан воз кечиши шарт.

9-модда. Аудиторларни тайинлаш ва чақириб олиш

1. Аудитор мижоз билан аудиторлик хизмати кўрсатиш тўғрисида шартнома тузган аудиторлик фирмаси томонидан хўжалик юритаётган субъект мулкдорлари билан келишилган ҳолда тайинланади.

2. Аудиторни чақириб олиш фақатгина хўжалик юритаётган субъект мулкдорларининг ёки аудиторни тайинлаган юридик шахснинг қарорига биноан амалга оширилиши мумкин бўлиб, бу ҳақда аудитор олдиндан унинг хизматларидан воз кечиш сабаблари кўрсатилган ҳолда ёзма шаклда хабардор этилиши лозим.

3. Мижоз буюртма асосида ўтказилаётган текшириш ёки бошқа ишларни амалга ошириш чоғида аудитор хизматидан воз кечса, у аудиторнинг хизмат ҳақини тўлаши шарт.

4. Суриштирув идорасининг, прокурор, терговчи ва суднинг топшириғига биноан ўтказилган аудиторлик текширувига кетган сарф-харажатлар текширилаётган хўжалик юритиш субъекти ҳисобидан, унинг етарли даражада маблағи бўлмаган тақдирда эса, текширишни тайинлаган идора ҳисобидан бўлади.

Башарти, хўжалик юритаётган субъект текширув ўтказиш учун кетадиган харажатларни тўлашга етарли маблағга эга бўлсаю, аммо тўловдан бош тортса, прокурор аудитор ёки аудиторлик фирмасининг мулкий манфаатларини ҳимоя қилиш йўлида тегишли судга мурожаат этиши шарт.

10-модда. Аудиторларнинг (аудиторлик фирмаларининг) ишлаши учун шарт-шароитлар яратиб бериш

Хўжалик юритаётган субъект раҳбарлари ва бошқа мансабдор шахслари аудиторнинг талабига биноан:

молия-хўжалик фаолиятини тавсифлаб кўрсатувчи ҳужжатларни тақдим этишлари;

ёзма ёки оғзаки шаклда зарур тушунтиришлар беришлари;

текширилаётган объектнинг молия-хўжалик фаолиятини экспертизадан сифатли ўтказиш учун бошқа зарур шарт-шароитларни яратиб беришлари шарт.

11-модда. Аудиторнинг жавобгарлиги

Аудитор ва аудиторлик фирмаси аудиторлик текширувлари ўтказиш чоғида ушбу Қонун ва Ўзбекистон Республикасининг бошқа қонун ҳужжатларини бузганлик учун:

Ўзбекистон Республикасининг қонунларига мувофиқ мулкий ва маъмурий жавобгарликка;

лицензия берган идоранинг қарорига мувофиқ аудиторлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиянинг амал қилишини тўхтатишгача ёки бундай лицензиядан маҳрум этишгача бўлган интизомий жавобгарликка тортиладилар.

III-БЎЛИМ.
АУДИТОРЛАР ПАЛАТАСИ

12-модда. Аудиторлар палатаси

1. Ўзбекистон Республикасининг Аудиторлар палатаси Ўзбекистон Республикаси ҳудудида амал қилувчи аудиторларни ихтиёрий асосларда бирлаштириб, аудиторлик фаолиятини ривожлантиришга, такомиллаштиришга ва бир хиллаштиришга даъват этилган мустақил жамоат ташкилотидир.

2. Аудиторлар палатаси аудиторларнинг касб реестрини тузади, аудиторлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиялар ҳисобини юритади. Ҳар йили Ўзбекистон Республикаси аудиторлари ва аудиторлик фирмаларининг реестрини эълон қилади.

13-модда. Аудиторлар палатасининг Ўзбекистон Республикаси давлат бошқарув идоралари ва хорижий ташкилотлар билан ҳамжиҳатлиги

1. Аудиторлар палатаси Ўзбекистон Республикасининг Молия вазирлиги билан биргаликда:

аудитор лицензияси олиш ҳуқуқини қўлга киритиш учун дастур ва малака имтиҳонлари ўтказиш тартибини ишлаб чиқади ҳамда тасдиқлайди;

аудиторлик текширувлари ўтказишнинг умумий қоидаларини ишлаб чиқади;

аудиторлар тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни ташкил қилади;

аудиторлик фаолияти билан боғлиқ қонунларга зид келмайдиган бошқа ҳатти-ҳаракатларни амалга оширади.

2. Аудиторлар палатаси бошқа давлат идоралари, мамлакатдаги ва хориждаги аудиторлар ҳамда бухгалтерлар ташкилотлари билан ҳамкорлик қилади.

3. Аудиторлар палатаси Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги билан биргаликда бошқа давлатларнинг аудиторлик палаталари ёки шундай ишни бажариш ваколати берилган идоралари билан тегишли ҳудудларда Ўзбекистон Республикаси аудиторларининг лицензияларини ўзаро эътироф этиш тўғрисида шартнома тузади.

IV-БЎЛИМ.
МОЛИЯ ҲИСОБОТИГА ДОИР ҲУЖЖАТЛАРНИ ЭЪЛОН ҚИЛИШ

14-модда. Ошкора молия ҳисоботига доир ҳужжатларни эълон қилиш.

Хўжалик юритаётган субъектнинг эълон қилинадиган молия ҳисоботи ҳужжати аудиторлик хулосасини, балансни, фойда ва зарарга ёки даромадларга доир декларацияни ҳамда бухгалтерияга доир бошқа маълумотларни ўз ичига олади. Бундай маълумотлар ташқаридаги фойдаланувчилар учун тақдим этилиши шарт.

15-модда. Молия ҳисоботига доир ҳужжатларни эълон қилиш

1. Дастлабки тарзда аудитор текширувидан ўтган молия ҳисобот ҳужжатлари:

ташкилий-ҳуқуқий шакли мулкдорларнинг мулкий жавобгарлиги чекланишини кўзда тутадиган хўжалик юритаётган субъектлар;

акциялари фонд биржаларида қимматга эга бўлган хўжалик юритаётган субъектлар.

мулк шаклидан қатъи назар, банклар;

мулк шаклидан қатъи назар, суғурта компаниялари;

фаолият соҳаси учинчи шахсларнинг маблағларини акциялар, облигациялар ёки бошқа қимматбаҳо қоғозларга жойлаштиришдан иборат бўлган инвестиция ва молия компаниялари;

биржалар;

чет эл инвестицияларига эга бўлган корхоналар;

доирасини ҳар йили Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси белгилаб берадиган бошқа субъектлар томонидан эълон қилиниши шарт.

2. Ошкор этиладиган йиллик молия ҳисоботи ҳужжатлари тегишли молия йили тугаганидан кейин кўпи билан 5 ой ичида эълон қилинади.

V-БЎЛИМ.
МАХСУС ҚОИДАЛАР.

16-модда. Аудиторлик фаолиятини таъқиқлаш

Аудиторлик текшируви:

текширилаётган хўжалик юритиш субъекти раҳбарлари ёки мансабдор шахсларидан бирортаси билан бевосита қариндош шахс;

текширилаётган хўжалик юритиш субъектида шахсий мулкий манфаатлари бўлган шахс;

хўжалик юритаётган субъектнинг раҳбарлари, муассислари ёки мулкдорлари;

текширилаётган хўжалик юритиш субъекти ёки унинг филиали ходими;

давлат ҳокимияти ва бошқарувининг мансабдор шахслари;

кредиторлар, инвесторлар ва бошқа манфаатдор шахслар томонидан ўтказилиши таъқиқланади.

17-модда. Низоларни ҳал этиш тартиби

Аудиторлар ва аудиторлик фирмалари ўртасидаги низолар, шунингдек улар билан юридик ва жисмоний шахслар ўртасидаги низолар қонунларда белгиланган тартибда қараб чиқилади.

Лойиҳа устидаги иш давом эттирилмоқда.

Таклиф ва мулоҳазаларингизни Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Иқтисодий ислоҳот, бюджет сиёсати ва маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш қўмитасига юборишингизни сўраймиз.

700008, Тошкент шаҳри, Мустақиллик майдони, 5.
Телефонлар: 398-254, 398-283, 398-575.
(«Аудиторлик фаолияти тўғрисида»ги қонун лойиҳаси бўйича).

ХИРМОН ЮКСАЛДИ

Шу кунгача қабул пунктларига режадагидан 33 тонна кўп, жами 160 тонна пахта топширдик. Мавжуд 48 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 33 центнердан зиёд хомашё йиғиб-териб олинди. Унинг асосий қисмини М. Нуриддинов, Т. Аминов, Ш. Қиличев каби механик-ҳайдовчилар саранжомлашди. У. Очилова, Г. Саломова, З. Чўлиева, М. Жўраева сингари теримчиларимиз ҳам хирмоннинг юксалишига муносиб ҳисса қўшдилар.

Режа уддалангач, қўлда терилган ҳар килограмм пахта учун 5 сўмдан тўланмоқда. Бу ҳол терим суръатининг ошишига имкон яратмоқда.

Бу йил деҳқонларимиз пахтадан мўмай даромад оладилар. Шунинг учун етиштирилган ҳосилни нест-нобуд қилмасдан, тезроқ, йиғиштириб олиш йўлида ғайрат-шижоат кўрсатмоқдалар.

Аҳмад АЗИЗОВ,
Касби районидаги Алишер Навоий номли давлат хўжалигининг бригада бошлиғи.

Шофиркон районидаги «Шофиркон» колхозининг ижарачилар жамоаси, бош ижарачиси Фазилат Шарипова ҳамкасбларига кўрсатма ва ёрдамлар бериб бориш билан бирга, ўзига бириктилган 40 бош говмиш сигирни ўғил-қизлари, келинлари билан биргаликда парвариш қилмоқда. Бундан ташқари у ўтган йили ҳар бош сигирдан 2800 килограмм ўрнига 3000 кгдан серқаймоқ сут соғиб олган бўлса, бу йил мазкур кўрсаткични 3200 килограммга етказмоқчи.

СУРАТДА: бош ижарачи Ф. Шарипова.
К. КАРИМОВ олган сурат.

ЎЗБЕК ЖУРНАЛИСТЛАРИ— ҲЖТ АЪЗОЛАРИ

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси Халқаро Журналистлар ташкилоти (ХЖТ)нинг тўла ҳуқуқли аъзоси этиб қабул қилинди. ХЖТ Президенти Армандо Ролленберг билан ХЖТ Бош котиби Жеюар Гатино шундан расмий равишда хабардор қилдилар.

Ўзбекистон журналистлар уюшмаси бошқарувининг раиси Лутфулла Кабиров ХЖТга аъзо бўлишнинг фойдаси ҳақида қуйидагиларни айтди.

— Аввало, дунёнинг 103 мамлакатидаги 250 мингдан ортиқ журналистни бирлаштирувчи мўътабар халқаро ташкилот бизнинг уюшмамизни тан олганлигининг ўзи муҳимдир. Роллемберг жаноблари ўз мактубида мустақил эркин ташкилот сифатида миллий уюшмамиз қарор топаётганлигининг ўзи муҳимлигини таъкидлади. Гап шундаки, фақат шундай ташкилотгина ХЖТнинг аъзоси бўлиши мумкин. Ҳозирги кунгача фақат Россия, Украина ва Ўзбекистон журналистлар уюшмаларигина ХЖТнинг тўла ҳуқуқли аъзолари қилиб қабул этилган.

Хўш, унинг қандай нафи бор? Мазкур ташкилотнинг халқаро дастурларида қатнаша бошлаймиз. Чет элларга жўнаб кетувчи ўзбек журналистлари энди ташкилотларнинг аъзолари яшовчи барча мамлакатларда ХЖТнинг ҳимояси ва маддадидан фойдаланадилар. Бу ҳақда биз тегишли ҳужжатлар берамиз. ХЖТнинг ёрдами билан биз бошқа мамлакатларнинг журналист ташкилотлари билан бевосита алоқа ўрнатишимиз осон бўлади.

Бунинг устига биз Ўзбекистон Республикасининг ички ишларига аралашишни ўзига эп кўрган хорижий матбуот ноширларига фаолроқ таъсир ўтказа оламиз.

Келгуси йилнинг августида биз ХЖТнинг мадади билан Тошкентда оммавий ахборот воситаларида экология масалаларининг ёритилиши муаммоларига бағишланган Халқаро семинар ўтказишни режаллаштиряпмиз.

— Ўзбекистон журналистлар уюшмасининг фаолияти ҳақида гапириб берсангиз.

— Биз барча оммавий ахборот воситалари ходимларини ҳимоя қилиш мақсадини кўзлаяпмиз. Давлат идоралари, Республика Президенти И. А. Каримов бу мақсадимизни тўла-тўкис маъқулламоқдалар.

Шу йилнинг бошларида биз барча газета ва журналларнинг бош муҳаррирлари иштирокида катта кенгаш ўтказдик. Ўзбекистон Бош вазирининг ўринбосари Эркин Самандаров ҳам таклиф этилди. У журналистларнинг барча таклифларини тўла-тўкис қўллаб-қувватлади. Тез орада Республика Президентининг бозор муносабатларига ўтиш шароитида оммавий ахборот воситаларини ҳимоя қилиш чора-тадбирлари тўғрисидаги фармони эълон қилинди. Бироз вақт ўтгач, Президентнинг ижодий ташкилотларнинг ходимларига, шу жумладан журналистларга ҳам уй-жойни хусусий мулк қилиб бепул топшириш ҳақида бошқа бир фармони чиқди. Ҳозир Ўзбекистон ҳукумати Тошкентда ва вилоят марказларида ижодкор ёшлар учун бир неча уй қуриш тўғрисида қарор қабул қилди. Оммавий ахборот воситаларининг ёш ходимлари ҳам шу уйлардан фойдаланишлари мумкин.

Яна бир гап. Биз Ўзбекистон журналистлар уюшмаси аъзолик билетларини айирбошлашга киришдик. Энди ундаги ёзувлар Ўзбекистон давлат тилида ва инглиз тилида бўлади. Биринчи галда биз янги билетларни фахрийларимизга, энди халқаро майдонга чиққан ижодий уюшмамиз пойдеворига дастлабки ғиштларни қўйган азиз оқсоқолларимизга топширамиз.

(ЎзА).

МУСТАҚИЛЛИК ШАРОФАТИ

Тошкентда Ўрта Осиёда ягона Жаҳон иқтисоди ва дипломатия университети таъсис этилди.

Яқинда пойтахтимиздаги ана шу университетда олийгоҳнинг ташкил этилишига бағишланган матбуот конференцияси бўлиб ўтди.

Университет ректори Ўзбекистон Президенти давлат маслаҳатчиси, фалсафа фанлари доктори С. Саидқосимов журналистларнинг саволларига жавоб бериб, мустақиллик шарофати туфайли Ўрта Осиёда биринчи ташкил этилган бу билим даргоҳининг мақсад ва вазифаларига алоҳида тўхталди.

— Олийгоҳни ташкил қилиш ғоясининг асосчиси Президентимиз Ислом Каримов, — дейди С. Саидқосимов. — Олийгоҳимиз олимлари олдига жаҳон иқтисоди, бизнес ва савдо, халқаро молия, валюта-кредит муносабатлари, халқаро ҳуқуқ ва журналистиканинг турли соҳалари бўйича юксак билим ва малакага эга бўлган фан бакалаврлари ва магистрлари тайёрлаш вазифаси қўйилган. Шу кунларда биз ўқитувчи-профессорлар таркибини шакллантириш билан бир қаторда 1993 йил январидан бошланадиган биринчи ўқув йили учун қабул эълон қилганмиз. Бу йилча университетнинг 1 ва 2-курсларига олий ўқув юртларида билим олаётган (улар неча йил таҳсил олганларидан қатъи назар талабаларини махсус тест синовлари бўйича қабул қиламиз. Университет талабалигига номзодлар ўзбек, рус, инглиз тилларини билишлари, шунингдек жаҳон иқтисоди, сиёсати, халқаро ҳуқуқ муаммолари бўйича умумий тушунчаларга эга бўлишлари шарт.

Дарҳақиқат, тест синовларида Республикамиз барча олий ўқув юртларининг ҳамма курсларидан талабалар иштирок этишлари мумкин бўлиб, ҳужжатлар 16-декабргача қабул қилинар экан. Университетга биринчи давлат хусусий олийгоҳи бўлиб ўқиш учун тўланадиган ҳақ шартлидир. Олийгоҳ 3 йилда фан бакалаврлари, 6 йилда эса фан магистрларини тайёрлайди.

— Талабаларга, — дейди биз билан суҳбатда Университет ташкилий қўмитасининг аъзоси, доцент Ш. Очилов, — таниқли олимлар, тажрибали педагоглар, шу жумладан, чет эллик йирик мутахассислар таълим берадилар. Янги ўқув йили бошланишига АҚШ ва бошқа хорижий мамлакатлардан 20 дан ортиқ мутахассислар келиши кутилмоқда. Ўқиш давомида талабалар хорижий олийгоҳ ва илмий марказларда тажриба орттирадилар, камида тўртта тилда ўз она тилларидек сўзлашиш имкониятига эга бўладилар.

Ўрта Осиёда ягона бўлган жаҳон иқтисоди ва дипломатия университетининг ташкил этилиши давр тақозоси, мустақиллик шарофатидир.

Г. ЭРГАШХЎЖАЕВА,
«Халқ сўзи» мухбири.

• Ҳоким ҳисоб беради

ҲАММА ИШ ОЛДИНДА

Фарғона тумани халқ депутатлари сессиясида туман ҳокими Шокиржон Исроиловнинг кейинги тўққиз ойда бажарган ишлари тўғрисидаги ҳисоботи тингланди.

Ҳоким туманда жумҳурият Президенти фармонлари ва республика Вазирлар маҳкамасининг қарорлари қандай бажарилаётгани, бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида фуқароларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоялаш, кўп болали оналар, қариялар, аҳолининг эҳтиёжманд табақалари турмуш шароитини яхшилаш, хонадонларни газ, ичимлик сув билан таъминлаш борасида нима ишлар қилинаётгани ҳақида гапирди. Масалан, тақчилликларга қарамай, 30 километрли сув ва 58,4 километрли газ қувури қурилди.

Шу нарса рўй-рост айтилдики, туман иқтисодиётининг асоси — қишлоқ хўжалиги кўрсаткичлари кўнгилдагидек эмас, экинлар ҳосилдорлиги пастлигича қолмоқда, маҳсулот етиштириш ва давлатга сотиш ҳажми йилдан-йилга камаймоқда, картошка, мева ва узум, чорва учун озуқа тайёрлаш ўлда-жўлда.

Иқтисодиётни ривожлантириш ва эл дастурхонини тўкин қилишда кичик корхона ҳамда фермер хўжаликларини ривожлантириш алоҳида аҳамият касб этмоқда. Бироқ туманда ташкил этилган 66 та кичик корхонадан 36 тасигина ишлаб турибди, мавжуд 17 та фермер хўжалигининг ўнтаси рўйҳатдан ўтказилмаган.

Саноатда бирмунча силжишга эришилган. Тўққиз ой ичида ўтган йилдагига нисбатан 1,4 миллион сўмлик кўп маҳсулот ишлаб чиқарилган. Аммо Чимён таъмирлаш-механика заводида ўсиш суръати салкам 35 фоиз пасайиб, 8,2 миллион сўмлик кам маҳсулот тайёрланган. Ҳисоботда шу ҳақда гапирилар экан, ҳокимлик корхонада ишни тўғри ташкил этиш учун қандай ёрдам кўрсатгани ҳақида, афсуски, лом-мим дейилмади.

Туманда фуқароларга томорқа хўжаликларини ривожлантириш ва якка тартибда уй қуриш учун ер ажратиб берилган. Бироқ ана шу хўжаликларнинг оёққа туриб олиши ва шахсий уй қуришлари учун қандай ёрдам кўрсатилаётгани ҳам четлаб ўтилди.

Кейинги вақтда тиббиёт учун туман бюджетидан 54 миллион сўм ажратилган бўлса-да, болалар ўлими, ошқозон-ичак касалликларига чалиниш тез-тез учрамоқда. Жиноятчилик камаймаётгани ҳаммани ташвишлантирмоқда.

Ҳисобот юзасидан қизғин музокаралар чоғида ҳокимлик бошқарувининг ижобий томонлари, бозор иқтисодиётига ўтиш шароитидаги вазифалар кўрсатиб ўтилди, йўл қўйилган камчиликлар юз-хотир қилмай очиб ташланди. Лекин сўз олган депутатларнинг баъзилари ҳокимлик бошқарувининг ибратли томонлари, орттирилган тажриба ва ҳал этилиши зарур бўлган муаммоларни тилга олиш ўрнига жамоаларида қилинган ишлар ҳақида ахборот бериш билан кифояландилар.

Сессияда ҳисобот бўйича тегишли қарор қабул қилинди.

Фарғона тумани халқ депутатлари сессияси бошқарувнинг янги усули — ҳокимлик қийинчилик билан бўлса-да, оёққа туриб олаётганини, тажриба тўплаб, бугунги кундаги мураккаб ижтимоий-иқтисодий вазифаларни ҳал этиш йўлларини ўзлаштириб бораётганини кўрсатди.

Фарғона вилоятининг Қувасой шаҳри, Учкўприк ва Қиргули туманларида ҳам ҳокимларнинг ҳисоботига бағишланган сессиялар бўлиб ўтди.

Р. КАМОЛОВ,
ЎзА мухбири.

ЎҒЛИНГИЗГА «АДИДАС» ОЛИБ БЕРИНГ БЎЛМАСА...

ЧИРОҚЧИ туманининг машҳур Чияли бозорида тўрт ўсмир ўғирланган эшакни 2150 сўмга пуллаётганда қўлга тушди. Мақсадни қаранг — эшакнинг пулига «Адидас» ёки «Монтана» спорт кийимларини сотиб олишмоқчи экан.

Хуллас, ўсмирларнинг орзуси камида беш йилгача ўшалмайдиган бўлди. Чунки суд уларни уч йилга озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилди ва ёшлари ҳисобга олиниб, ижро икки йилга кечиктирилди.

Эзгулик маданиятдан бошланади

Бозор иқтисодиётига ўтиш жараёнлари маданият ходимлари олдига ҳам қатор вазифаларни кўндаланг қўймоқда. Маданият, маърифат тижорат соҳаси эмаски, ўз кунини ўзи кўрса. Тўғри, бугун биринчи навбатда халқимизнинг моддий аҳволини яхшилашимиз керак, аммо бу билан маънавий қашшоқликка йўл очиб бериб бўлмайди. Маданият соҳаси давлат ҳимояси, кўмагига муҳтож.

Ўзбекистондаги маданий-маърифий муассасаларнинг иш фаолиятига янгилик киритиш, уларнинг моддий шароитларини яхшилаш даркор. Бу мақсадда вилоят Маданият ишлари бошқармалари билан бирга маданият муассасаларининг янги хўжалик шароитда иш юритишга ўтишини таъминласак, клуб, кутубхона, маданият ва истироҳат боғларининг фаолиятлари сезиларли даражада жонланади.

Кейинги вақтларда республикамиз шаҳар ва туманларида маданий-маърифий муассаса биноларини тортиб олиш ва улар ўрнида бошқа ташкилотларни жойлаштириш ҳоллари учрамоқда. Шу масалаларни Маданият ишлари вазирлиги тавсиялари билан Тошкент шаҳар, вилоят, Андижон, Фарғона, Наманган ва бошқа бир қатор вилоятларнинг ҳокимлари «маданий-маърифий муассасалар биноларидан бошқа мақсадларга фойдаланишни ман этиш, маданият ва истироҳат боғларининг моддий-техника негизини яхшилаш тўғрисида» қарор қабул қилишди. Тортиб олинган бинолар бир ой муддат ичида қайтариб берилди. Маҳаллий Кенгашлар балансида бўлган бинолар жойлашган маданий-маърифий муассасалар ижарадан озод қилиниши топширилди.

Шу кунларда мавжуд 124 шаҳар, туман маданият ва истироҳат боғларининг моддий аҳволи ёмонлашиб бормоқда.

Боғлар ҳудудида боғ фаолиятига алоқаси бўлмаган бир қанча умумий овқатланиш трестларига қарашли маиший хизмат кўрсатиш шахобчалари мавжудки, улардан боғ ҳисобига ҳеч қандай даромад тушмаётир.

Аксинча, улар боғларнинг тўлиқ фаолият кўрсатишига ҳалақит бермоқда. Давлат томонидан эса боғларга деярли маблағ ажратилмайди. Олинадиган даромаддан кўра қилинадиган сарфлар 4—5 марта ошиб бормоқда. Шуларни инобатга олган ҳолда вилоят ҳокимларининг юқорида айтилган қарорларига боғларнинг фаолиятини яхшилашга қаратилган бир қатор бандлар ҳам киритилди. Жумладан, Маданият ва истироҳат боғлари ҳудудида жойлашган барча корхона ва ташкилотлар боғ ҳисобига ижара ҳақи тўлашадиган бўлди. Боғларнинг моддий-техник негизини мустаҳкамлаш мақсадида шаҳар, туман, йирик корхоналари ва жамоа хўжаликлари йиллик даромадидан маълум қисмда боғ ҳисобига ёрдам берилиши топширилди. Маданият ва истироҳат боғлари учун зарур бўлган янги аттракционларни шаҳар, туман, йирик саноат корхоналари, жамоа хўжаликлари ўз ҳисобидан оталиқ ёрдами йўли билан сотиб олиб бериши каби масалалар ҳал қилинган. Шундай қарорларни қолган вилоят ҳокимлари ҳам қабул қилишса, айни муддао бўларди. 1992 йили боғларнинг янги Низоми яратилиб тасдиқланди. Бу Низомни боғ маъмуриятлари ўрганиб, ўз иш фаолиятларида тўғри жорий қилсалар, боғларнинг ишлари кескин яхшиланиши муқаррар. Боғлар яратиш ва уларни асрашда Темур бобомиз, Бобур мирзо каби улуғ шахслардан ўрнак олмоғимиз керак.

Аҳолига кутубхона хизмати кўрсатишни такомиллаштириш, улар ишини ривожлантиришга доир долзарб вазифалар ҳам кўндаланг турибди.

Кўпчилик давлат кутубхоналарини ҳеч бўлмаганда мослаштирилган биноларга кўчириш лозим. **Кутубхоначиларни моддий ва маънавий рағбатлантириб бориш, уй-жой билан таъминлаш ва бошқа ижтимоий масалаларни ҳал қилишимиз керак бўлади.**

Маданият масканларимизнинг ижодий меҳнат ютуқлари, шон-шуҳрати, халқ ўртасидаги обрў-эътибори унда меҳнат қилаётган кадрлар савиясига боғлиқ. Жамоани бошқараётган раҳбарнинг билими, иқтидори, маданиятга қай даражада фидойилиги унинг фаолиятида ўз аксини топади. Маданиятнинг ривожи эса давлат, жамиятнинг қўлида. Шунинг учун бугун давлат маданиятга ғамхўр, жонкуяр бўлса илло, эртанги маданият уни маънавий камолот йўлига — тараққиётга бошлаб боражак.

Рустам ХЎЖАЕВ,
Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлигининг маданий-маърифий ишлари ва Халқ ижодиёти бошқармасининг бошлиғи.

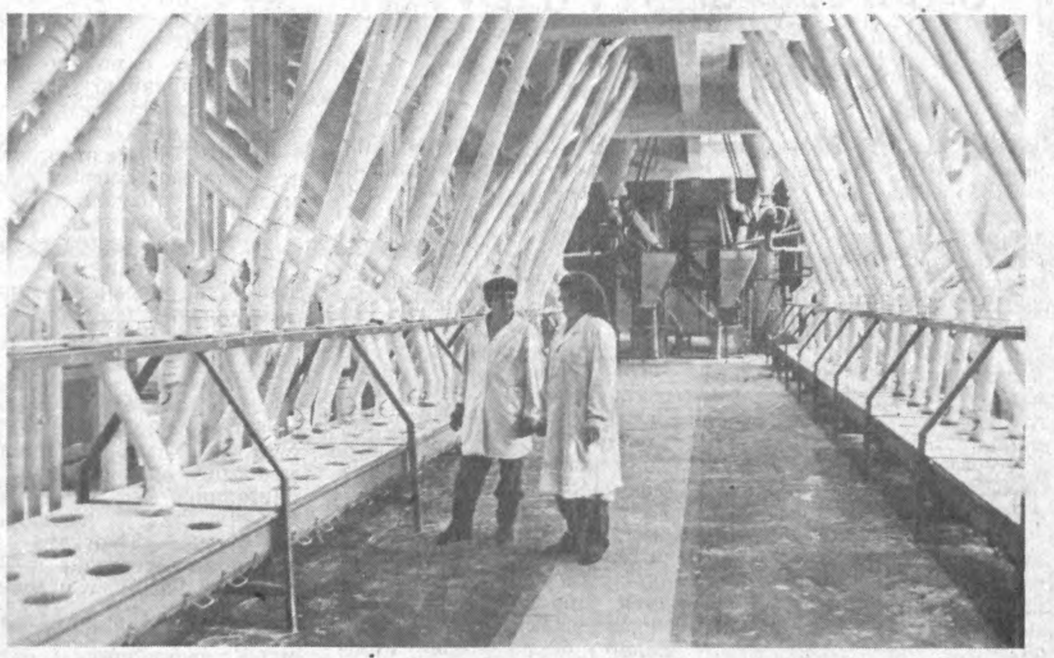

Қўқон дон маҳсулоти комбинати вилоятнинг Данғара, Ўзбекистон, Учкўприк, Фурқат ва Бешариқ туманларида шу йилда етиштирилган дон маҳсулотларини қайта ишлаб бериш учун шартнома тузган эди. Айни кунларда комбинат туманлар билан тузган шартномага кўра 2 минг тонна буғдойни унга айлантирмоқда. Яқинда Учкўприк туманидаги Деҳқонов номидаги хўжалиги меҳнаткашларга 63 тонна ун бўлиб берди. Бу Қўқон дон маҳсулоти комбинати билан тузган шартноманинг натижасидир. Фурқат дон маҳсулотлари қабул қилиш тармоғи хўжаликдан келган маҳсулотни пешма-пеш комбинатга етказиб турибди.

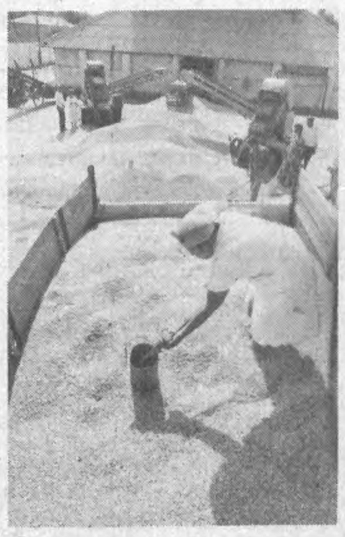

СУРАТЛАРДА: Қўқон дон комбинатида; Фурқат туманидаги дон қабул қилиш тармоғи лаборанти Сабохон Абдураҳимова иш устида; Фурқат туманидаги дон қабул қилиш тармоғи ишчилари (чапдан) Ашурали Тусматов, Иномжон Назиров, омбор мудири Қодир Жўраев ва экспедитор Зиёҳиддин Жўраев.

Ш. ОЛИМОВ олган суратлар.

СИЁВУШ АРМОНИ

(Боши 1-бетда).

буот саҳифаларини муқим эгаллаб олиши ўз навбатида ҳали инсониятга мустамлака сиёсатининг узоқ вақт соя солиб туришидан бир нишонадир.

Ишлаб чиқариш имкониятлари катта ва ислом дунёсида мавқеи баланд бўлишига қарамай, Эрон шоҳлик тузуми йилларида ҳам, инқилобдан кейин ҳам маҳдуд давлат табиатидан воз кечмади. Доимий тазйиқ остида турган давлатлар бирмунча ҳудбин, тажовузкор ва таваккалчи бўлади.

Туркистон билан қадимий алоқаларнинг узилиб қолиши Эронни дунёнинг қолган қисми билан яқинлашувига олиб келади, бу эса мамлакат иқтисодиёти жаҳон хўжалигининг таркибий қисмига айланишига сабаб бўлади, деб тахмин этилган эди, Эрон бу йўсинда ҳам эҳтиёткорлик қилди.

Эрон жаҳон сув йўлларининг қирғоғида жойлашган, катта нефт захираларига эга бўлган, қишлоқ хўжалиги енгил саноатни хом ашё билан мустақил таъминлай оладиган, тоғ тизмаларида ва саҳролари бағрида қарийб барча маъданлар учрайдиган, олтин заҳираси кўп бўлган бир ўлкадирки, мамлакат халқ хўжалигига фақат сув танқислигигина хавф солиб туради.

Нефт ва газ саноати мамлакат иқтисодиётининг мўътадиллигини белгиловчи асосий омилдир.

Туркистондаги ёш давлатлар силсиласида Ўзбекистоннинг Эрон билан ўзаро алоқаларининг келажагини яхши қўшничилик, бир-бирининг ички ишларига аралашмаслик, бир-бирига таҳдид солмаслик каби синашта тамойиллар белгилайди. Афғонистондаги фуқаролар урушини тезроқ тугатиш, минтақадаги давлатлараро иқтисодий алоқаларни кенгайтириш, атроф муҳитни муҳофаза қилиш, илмий ҳамкорликни тиклаш ва бошқа соҳаларда ҳамкорлик қилиш каби мунтазам ҳодисаларда Эрон билан Ўзбекистон ўртасидаги алоқалар бошлаб юборилмасиданоқ муштарак манфаатлар мавжуд эди.

Маълумки, ўрта асрларда карвон йўллари энг арзон ва ўнғай мулоқот воситаси саналарди, Колумб саёҳатидан сўнг жаҳон денгиз йўлларининг аҳамияти беқиёс ортиб кетди. Эндиликда қуруқлик йўлларининг жаҳон иқтисодиётидаги мавқеи қайта тикланмоқда. Араб дунёсига, Европа ҳамжамиятига, Америка, Африка, Австралия қитъаларига ва жаҳон сув йўлларига энг яқин йўллар Эрон орқали ўтиши табиийдир.

Сўнгги ярим асрда жаҳонда минтақалараро ва минтақавий иқтисодиётнинг мавқеи анча кучайди, ўзига хос диний, миллий, ирқий; сиёсий ва иқтисодий маҳдуд минтақалар шаклланди. Бу унчалик қўрқинчли ҳодиса эмас. Қисқаси, маҳдудлик жаҳон иқтисодиётида рақобатни белгиловчи омилга айланди. Бинобарин, Эрон ҳукумати Покистон ва Туркия билан иқтисодий ва молиявий иттифоқ тузган. Унга Туркистондаги давлатларнинг аъзо бўлиб киришга монеълик қилмади. Эрон Каспий денгизи ҳавзаси давлатлари билан иқтисодий ҳамкорликка асос солишга интилмоқда.

Туркистондаги давлатларнинг мустақилликка эршуви Эронни маҳдудликдан чиқишга ундамоқда.

Иқлимнинг ўхшашлиги, тарихий муштараклик ва етиштирилаётган маҳсулотларнинг бир хиллиги Эронни Туркистондаги ҳар бир давлат билан рақобатлашишга мажбур қилади. Кези келганда, шуни айтиб ўтиш керакки, минтақадаги давлатларнинг маҳдудлигидан манфаатдор бўлган кучлар пойнани ана шу туйнукка қоқиб кўришга интилади, албатта. Беҳуда уринишади! Чунки минтақада аҳолининг тез суръатларда кўпайиб бориши ўхшаш маҳсулотлар ва хом ашё ишлаб чиқаришни оширишга мажбур қилади, барибир, яхлит минтақавий иқтисодий ҳамкорлик вужудга келади.

Туркистоннинг мазлум ўлкага айланиши Эроннинг қайсар ва гўзал табиатига таҳдид сола бошлади. Ёш давлатларнинг меъёрли, аниқроғи, ихтиёрий хўжалик юритиши кундан-кунга оғирлашиб бораётган табиий мувозанатни сақлаб туришнинг энг мақбул йўлидир. Бу соҳада Ўзбекистоннинг миллий манфаатлари нафақат Эрон, қолаверса, инсониятнинг қайғуси билан ҳам уйғундир.

Хуллас, давлатлараро алоқаларни тиклаш ва халқаро мносабатлар майдонига яқин қўшнилар устидан бостириб ўтмай, ҳар бир мамлакатнинг нуфузи ва обрўсига қараб иш юритиш вақти келди.

Эронликлар ва туронликлар афсонавий қаҳрамони Сиёвушнинг армони ҳам шу эди.

Барнобек ЭШПЎЛАТОВ,
ЎзА шарҳчиси.

ТАДБИРКОРЛИКДА ҲИКМАТ КЎП

БУХОРОЛИК ОЛИМЛАРГА БАЛЛИ

Шовот туманидаги «Гулистон» (аввалги «Ленинград») жамоа хўжалиги боғбонлари олма ҳосилдорлигини 65 тоннага кўпайтирдилар. Хўжаликда боғ майдонлари кенгайгандир-да дерсиз. Йўқ. Дарахтлар сони бирон тупгаям кўпаймади. Нобудгарчиликнинг олди олинди холос.

Хўжалик меваларнинг бемаврид тўкилиб кетиши, уни қайта ишлаш ёки қуритиш имкони йўқлигидан, тайёрлов ва савдо ташкилотларининг «отангга бор, онангга бор» қабилида иш юритишларидан ҳар йили камида 100 тонна ҳосилни бой бериб келарди. Зиён эса 5 — 6 миллион сўмдан кам бўлмасди.

Астойдил жонкуярлик туфайли зарарни фойда билан алмаштиришнинг осон ва арзон йўлини топишди. Бухоро технология институти профессори Одилжон Сафаровнинг илмий-амалий кўмагида хўжаликда янги мева қуритиш, тозалаш ва қайта ишлаш цехи очилди. Уни вужудга келтириш учун атиги 300 минг сўм сарфланди, холос. Даромад эса йилига қарийб 10 миллион сўмни ташкил этади. Куз ойларининг ўзидаёқ 10 тоннага яқин олма, ўрик, нашвати, шафтоли қоқи тайёрланди. Цехда соатига 150 килограммгача мева қуритилади.

Корхона ишга тушиши билан боғбонларнинг ташвиши ариди. Эндиликда улар етиштирган маҳсулот ортиқча оворагарчиликларсиз истеъмолчилар дастурхонига етиб бормоқда. Ҳар тонна қуритилган мева 10 — 12 минг сўм даромад келтираяпти. Ваҳоланки ҳўл меванинг бир тоннаси 500—600 сўмга топшириларди.

Хўжаликда иқтисодий ва ижтимоий турмушни барқарорлаштиришнинг бошқа йўллари ҳам изланмоқда. Жумладан, мева қуритиш ишлари поёнига етгач, корхона ишчиларининг бир қисми мева-сабзавотларни консервалаш цехига сафарбар қилинади. Бундан ташқари, кунгабоқар, мева данаклари, турли уруғлар, зиғир ва чигитдан ёғ ишлаб чиқариш цехи, кичик қанд-шакар корхонаси, обжувоз ва тегирмонлар ҳам яқин кунларда қуриб битказилади. Бухоролик олимлар хўжаликнинг бўлғуси корхоналарини одатдагидан 2—3 ҳисса оз маблағ эвазига жиҳозлаб беришга сўз бердилар.

А. СОБИРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

• Халқаро телефонлар хонадонга

АЛЛО, НЬЮ-ЙОРК...

АЙТАЙЛИК, Нью-Йоркдаги жўрангиз билан отамлашгингиз ёки Лондонга хизмат сафарига жўнаб кетган ошнангиз билан гаплашиш зарур бўлиб қолди. Энди бунинг йўли осон. Саккиз ва код рақамини ҳамда олисдаги абонент телефон номерини терасиз, вассалом. Саноқли сониялардан сўнг керакли кишингизнинг овозини эшитасиз. Бу халқаро телефон алоқаларининг хонадонларга кириб бораётгани шарофатидир.

МДҲ мамлакатларида биринчи бўлиб тошкентликлар бундай қулайликка эга бўлдилар. Пойтахтда сунъий йўлдош орқали кучли халқаро алоқа станцияси ишга тушди. У бизнинг истаган хорижий мамлакатдаги таниш-билишларимиз билан олий даражадаги каналлар орқали боғланишимизни таъминлайди. Кўпгина мамлакатларнинг 150 та рақамли каналлар тизими, сунъий йўлдошлар ва ердаги станциялари тошкентликлар хизматида. Станция учун керакли бўлган асбоб-ускуналар Японияндан олинди. Туркия ҳам ажойиб совға тақдим этди: Оҳангарон туманида монтаж қилинган яна битта халқаро телефон алоқалари станцияси халқаро буюртмаларни Туркияга, Болқон ярим ороли ва Жануби-Шарқий Осиё мамлакатларига ўтказишни ўз зиммасига олишга тайёр. Япония билан Жануби-Шарқий Осиёнинг ўттизта мамлакати билан телефон алоқаларини ўтказиш тўғрисида келишиб олинди. Немис «Бундес телеком»и эса Европа билан боғлайди. Шундай қилиб, деярли ҳамма минтақаларга телефон орқали чиқиш имкони яратилди.

Халқаро телефон алоқаларини автоматлаштириш дастури ишлаб чиқилди. Ноябрнинг охирларига бориб, пойтахт ва Тошкент вилоятининг телефон тармоқлари халқаро автоматга уланади. Бу қадар йирик тармоқнинг халқаро автоматга уланиши ҳам янги, ҳам анча мураккаб ишдир. Шу муносабат билан монтаж, созлаш, улаш ишлари энг юқори жаҳон андозалари даражасида амалга оширилиши учун алоқачилардан ўткир зеҳн, тажриба ва билим талаб этилади.

— Дастурнинг ўта тиғиз бўлишига қарамай, ҳамма ишлар белгиланган тартиб асосида ва юқори сифатли қилиб бажарилмоқда, — дейди жумҳурият Алоқа вазирлиги бош мутахассиси М. Содиқов. — Халқаро буюртмаларни телефон тармоғига ўтказиш, шаҳар АТС — АХТС — космик станциялар (электрон ускуналари ва ҳисоблагичлари билан биргаликда) занжирнинг автомат тарзда маромида ишлаб туриши учун дастурни таъминлаш тизими тайёрланди. Бу жуда муҳим иш. Зеро, сўзлашувни ҳисобга олиш, нархини белгилаб, суммасини чиқариш ва тўлов учун счёт ёзиб бериш ишлари қўл кучисиз бажарилмоғи керак.

Йил охирига бориб Фарғона, Қашқадарё, Бухоро вилоятларидаги абонентларни халқаро станцияларга улаш масалалари ҳам ҳал этилади. 1993 йилнинг биринчи ярмида бу янгилик Ўзбекистондаги ҳамма абонентларга етиб боради.

Халқаро алоқалардан фойдаланиш нарх мажмуининг амалдаги перейскуранти бизда арзондир. Оврупо мамлакатлари билан бир дақиқа гаплашиш 66 сўм, Африка ёки Америко билан — 129 сўм. Бугун — шундай. Вақт ўтиши билан ўзгариши мумкин.

А. КУДИНОВ.

• Азалий муаммо

ИНСОН АТРОФИНИ ЯШНАТМАЙ ЯШОЛМАЙДИ

«ХОРАЗМ ДАВЛАТ ХЎЖАЛИКЛАРИ ҚУРИЛИШИ» ТРЕСТИ БОШҚАРУВЧИСИ, ЎЗБЕКИСТОНДА ХИЗМАТ КЎРСАТГАН ИРРИГАТОР ЙЎЛДОШ НОРМАТОВ БИЛАН СУҲБАТ

— Икки-уч йиллик танаффусдан сўнг воҳада ер ўзлаштириш ишлари яна бошлаб юборилди. Бунинг боиси нимада!

— 80-йилларнинг охирига келиб, Тупроққалъа массиви ва Қорақум саҳроси этакларини ҳисобга олмаганда, вилоятнинг барча кўлу ботқоқликлари, тўқай ва даштлари экинзорларга айлантирилди. Ўзлаштирилиши мушкул бўлган, кўп маблағ, меҳнат ва техника талаб қиладиган майдонларгина дахлсиз қолди. Бироқ одамларга ризқ-насиба яратиш соҳасидаги ана шу саъйи-ҳаракатлар кутилмаганда «табиат жонкуярлари» кўзига бало-қазодек кўрина бошлади. Ҳатто уч республикага оби ҳаёт таратаётган Туямўйин сув омбори ҳам «тошбўрон» қилинди. Ота-боболари мироб ўтган эл фарзандларини, ризқ-рўз бунёдкорларини эса бузғунчиликда, табиатга шаккокликда айблаш одат тусига кирди. Бу орада ҳаёт ўз ўзанида оқиб, аҳоли сони 3 баравар кўпайди, энг унумдор, сахий далалар ўрнида обод қишлоқлар, шаҳарлар, кўча ва йўллар бунёд этилди. Шунинг ўзи янги-янги муаммоларни ўртага қўйди. Аҳоли сони тўхтовсиз ортиб бораётган, еру суви заҳарланиб, ҳосилдорлик йил сайин пасайиб кетаётган воҳада турмуш ва тирикчилик мувозанатини сақламоқ учун қандай чоралар қўлламоқ керак? Ўзбекистон, Тожикистон ва Туркманистоннинг юқори вилоятларидан оқиб келаётган оқова сувлар (айримлар уқдираётганидек, унинг манбаи Туямўйин сув омбори эмас) таъсирида унумдорлиги ва маҳсулдорлигини йўқотаётган далалар, фермалар, боғлар ўрнини нималар билан тўлдириш зарур?

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов ва ҳукумат раҳбарлари кейинги йилларда Хоразмга бир неча бор ташриф буюриб, экин майдонлари тақчиллиги ўткир муаммога айланганлигини кўрдилар, пировардида аҳоли зич жойлашган ва тез кўпаяётган воҳа учун ер ўзлаштириш ҳаётий вазифа эканлигини таъкидладилар. Акс ҳолда бутун вилоятнинг тирикчилиги хавф остида қолиши мумкин.

Сирасини айтганда, иқтисодий танглик шароитида янги ерларни ўзлаштириш масаласи кўндаланг бўлиб турганди. Ташаббус Президентдан, раҳбаримиздан чиққани айни муддао бўлди. Зеро, юртбошилар қўллаган, бош-қош бўлган юмушлар рўёбга чиқмай қолмайди. Бундай вазиятда руҳинг кўтарилиб, ғайратинг жўшаркан. Ҳамма куч-ғайрат, илҳом, эътиқод ила ишга киришди.

Бугун вилоят аҳолисининг ярмидан кўпроғи моддий жиҳатдан қийналиб яшамоқда. Улар рўзғорини асосан пахтадан келаётган даромад билан бир нави ушлаб турибди. Демак, бу қимматли экин ўстириладиган майдонларни камайтириш ҳақида эмас, имкони борича кўпайтириш, ҳосилдорлигини ошириш хусусида ўйлаш зарур. Лекин ҳозирги вазиятда ҳаммасидан муҳими — дон ва чорвачилик маҳсулотлари етиштиришга эътиборни кучайтириш лозим. Бунинг учун суғориладиган майдонлар қаторида яйловларни кенгайтириш даркор.

Айни кезларда вилоятдаги бир миллион 100 минг кишига атиги 250 минг гектар экин майдони (бу кўрсаткич кўпгина вилоятларда 2-3 баравар кўп) тўғри келади. Ана шу номутаносибликка барҳам бериш учун албатта, ерни [illegible] ва ўзлаштириш ишларини авж олдирмоқ зарур.

— Ер ўзлаштириш, мироблик иншоотларини бунёд этиш ҳеч замонда енгил кўчмаган, жўн иш саналмаган. Мураккаб моддий-молиявий шароит ҳукм сураётган ҳозирги вазиятда бу режани рўёбга чиқаришнинг арзон ва қулай йўлларини таклиф эта оласизми!

— Албатта. Аммо ҳамма ишни янгитдан бошлашга тўғри келмоқда. Кейинги 2-3 йил ичида ер ўзлаштириш, сув иншоотлари қуриш билан машғул жамоаларнинг техника ва ишчи кучлари турли жойларга сочиб юборилди. Ташкилотлар сезиларли даражада қисқартирилганлиги туфайли кўпгина малакали қурувчилар, механизаторлар, муҳандислар бир умрлик касбларини бошқасига алмаштиришга мажбур бўлдилар. Энди ана шу пароканда бўлиб кетган кучларни қайта бирлаштириб, аниқ режаларни рўёбга чиқариш ишига сафарбар этиш керак. Бевосита ер ўзлаштириш масаласига келсак, кенг кўламли бу юмушга дарҳол киришмоқчи эмасмиз. Республикамизнинг кўпгина таниқли олимлари ва мутахассислари билан маслаҳатлашиб, ишни ташландиқ ерлар, эгатлар, ариқ, канал, зовур бўйларини, йўл ва сўқмоқлар четларини экинзорларга айлантиришдан бошлашга қарор қилдик. Бу айтарли даражада кўп техника ва ишчи кучлари, моддий-молиявий сарф-харажатларни талаб этмайди. Биргина бизнинг трестимиз яқин 2-3 йил ичида шу усулда 2-2,5 минг гектар янги ер очиб, деҳқонларга тортиқ этади. Кенг миқёсли ер ўзлаштириш ишларини эса шундан сўнггина бошлаймиз. Орол ҳалокатидан азоб чекаётган воҳани чор атрофдан ўсимликлар дунёси билан ўраб олиш, тузга тўйинган чангтўзонлар, қум кўчкиларидан ишончли муҳофаза этишга улушимизни қўшамиз. Табиатни муҳофаза қилиш ташкилотларининг тавсиясига кўра, ер ўзлаштириш ишлари 3 та катта массивда олиб борилади. Тупроққалъа, Қорақум саҳроси этакларида, Қизилжар яйловларида ўн минглаб гектар яйдоқ майдонлар ястаниб ётибди. Инсон қадами етмаса, ҳадемай бу ерлар ҳам туз ва қум бўронлари таъсирида ўлик маконларга айланиб қолади. Шунинг учун ер ўзлаштиришга [illegible] табоқат зарур.

— Яхши ният — ярим давлат, дейишади. Бироқ масаланинг сизу бизга боғлиқ бўлмаган жиҳатлари ҳам бор. Масалан, сув муаммоси. Ерку ўзлаштирилади, аммо оби ҳаёт муаммоси қандай ечилади!

— Тўғри, Хоразмда сув — муаммоларнинг муаммоси. 70-80 йилларда воҳа чиндан ҳам оби ҳаётга зориқиб яшади. Мана 3 йилдирки, Амударё яна экинзорлар эҳтиёжига яраша сув бермоқда. Умуман, воҳанинг суғориш тарихи қизиқ. Тарихий далилларнинг кўрсатишича, дарё ҳар 16-17 йилда бир марта ўз сатҳини ўзгартирмоқда. Кейинги 50 йилни олиб кўрайлик: 40 ва 60-йилларда (аниқроғи, 1972 йилгача) дарё тошиб оққан. 50 ва 70-80-йилларда эса (1989 йилгача) муттасил кам сувлик ҳодисаси қайд этилган. Демак, ҳозирги серсувлик даври яна 13-14 йил давом этади. Шундай экан, янги ўзлаштириладиган ерлар оби ҳаётдан бебаҳра қолмайди.

Бироқ очиғини айтган маъқул: биз дарё сувини бутунлай экинзорларга буриб юбориш тарафдори эмасмиз. Ўзбекистонда дон, чорвачилик маҳсулотлари тақчиллигини вилоятимиз раҳбарияти қалбдан ҳис этиб турибди. Янги очиладиган майдонларда асосан буғдой, шоли, озуқа экинлари етиштириш кўзда тутилаётганининг боиси ҳам шу. Шоли-сувталаб экин. Лекин у анча минераллашган сувда ҳам ўсаверади. Шунинг учун уни иккиламчи сув йўллари яқинида, саҳро этакларида ястаниб ётган катта кўлларнинг бўйида ўстирмоқ лозим. Жайхун эса кўпроқ Оролга оқишидан манфаатдормиз.

— Кейинги йилларда юзага келган моддий-молиявий, техникавий етишмовчиликлар мироблик иншооти бунёдкорларини мураккаб вазиятларга дучор этгани ҳақида эслатдингиз. Буни трестингиз мисолида ҳам ифодалаб бера оласизми!

— Шукурлар бўлсинки, жамоамиз бу гирдобдан ўтиб олди. Ер ўзлаштириш, мироблик иншоотлари қурилиши биз учун иш кўламини кенгайтирмоқда. Буларнинг ҳаммасига, албатта, маблағ ва моддий воситалар ажратилишини умидвормиз. [illegible]

Қўриқ очишни тор маънода тушунмаслик зарур. Ер ўзлаштирилдими, демак, шу жойда янги хўжаликлар таркиб топади, обод уй-жойлар, маданий, маиший ва хизмат кўрсатиш бинолари, йўллар, сув, газ, алоқа тармоқлари барпо этилади. Бу эса бизнинг ишимиз — тирикчилигимиз манбаи.

Инқироз йилларида ҳам қўшни республикалар, ҳатто Россия Федерацияси билан ўзаро шартнома тузиб, бунёдкорлик ишларини бажардик, ўз-ўзимизни маблағ билан таъминлашга эришдик. Ҳозир аҳволимиз дуруст. Иш ҳажми ўтган йилга қараганда 10 фоиз кўпайтирилди. 10 ой мобайнида 160 миллион сўмлик ўрнига 245 миллион сўмлик юмуш уддаланди. Янги мактаблар, боғчалар, шифохоналар, дўконлар, йўллар, ариқ ва каналлар қурилди. Бутун бошли шиша идишлари заводини барпо этишга киришдик. Айни кунларда Ўзбекистоннинг хорижий эллар билан боғловчи халқаро темир йўл қурилишида қатнашаяпмиз.

— Йўлдош ака, ҳозиргина халқаро темир йўл қурилиши тўғрисида гапирдингиз. Шу ҳақда батафсилроқ маълумот бера оласизми!

— Бажонидил. Биз бу иншоот қурилишида мустақил Ўзбекистоннинг бош пудратчиси сифатида иштирок этаяпмиз. Республика зиммасидаги жамики ишлар ташкилотимиз ва ёлланма жамоалар кучи билан бажарилмоқда.

Ўрта Осиё жумҳуриятлари, Қозоғистон, Туркия, Эрон, Покистон раҳбарларининг Ашғабад учрашувидан хабардорсиз. Ана шу учрашувда Туркманистоннинг Тажан станциясидан Серахс қўрғони орқали Эроннинг Машҳад шаҳригача халқаро темир йўл тармоғи қурилиши тўғрисида келишиб олинганди. Унинг 135 километрини Ўрта Осиё давлатлари ва Қозоғистон барпо этадилар. Ўзбекистон зиммасига тупроқ кўтариш ишлари юклатилган. Биз апрель ойида ишга киришгандик. Ҳозиргача 55 километр узунликда тош-тупроқ юмушлари бажарилиб, йўл тарҳи бунёд этилди. Бошқача айтганда, қарийб 60 миллион сўмлик иш бажарилди. Айни кезларда «пўлат из»лар ётқизилмоқда.

Жонажон Ўзбекистонимизнинг хорижга очиладиган катта дарвозасини бунёд этиш бизга ишониб топширилганидан бошимиз осмонда. Биз билан ёнма-ён тожиклар, қирғизлар ва туркманлар меҳнат қилмоқдалар. Ўзаро аҳдлашувга биноан йўл ёқасидаги қўрғонлар қурилишида ҳам қатнашаяпмиз. Йил охиригача 20 та уй-жой фойдаланишга топширилади.

— Яқинда бир хушхабар эшитдик. Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонига биноан сизга «Республикада хизмат кўрсатган мироб» унвони берилибди. Мустақил Ўзбекистоннинг ана шу юксак мукофотига сазовор бўлиш хаёлингизга келганмиди!

— Инсон мукофот ёки мурувват кутиб яшамаслиги керак. Айни паллада у тақдирланиш ҳуқуқидан баҳраманд бўлмоғи ҳам лозим. Гапнинг очиғи, бундай юксак унвон соҳиби бўлишни кутмагандим.

Хоразмда номдор мироблар кўп. Бироқ улар орасидан менгина шу муборак мукофотга сазовор бўлдим. Бунда Ўзбекистонда маълум ва машҳур миробу муҳандислар, устозларим Вазген Насибян, Александр Корненко, Акоп Аванесов, Худойберган Мукашев, Мадраҳим Вафоев, Жума Оташев, Йўлдош Исмоилов, Қаландар Сафоев, Маркс Жуманиёзов, Иван Духнолаонинг ҳиссаси катта деб ҳисоблайман. 34 йиллик меҳнат фаолиятим давомида улардан кўп нарсани ўргандим. Устозларимнинг ёрқин ҳаёт йўли, ўгит-маслаҳатлари эш бўлмаганда, мен оддий усталикдан трест бошқарувчиси даражасигача кўтарилмаган бўлардим, албатта. Уларнинг қошида ҳамиша таъзимдаман.

Энди биз ўзгалар учун эмас, ўзимиз, ҳур Ўзбекистонимиз истиқлоли ва истиқболи учун тер тўкмоғимиз зарур.

Суҳбатдошлар:
О. РАҲИМОВ,
А. СОБИРОВ,
«Халқ сўзи» мухбирлари.

Тошкент — нон шаҳри.
Р. АЛЬБЕКОВ олган сурат.

ХАЛҚАРО ТИББИЙ КЎРГАЗМА

Германия, Венгрия, Япония, АҚШ, Туркия, Австрия ва бошқа мамлакатларнинг йигирмага яқин катта фирмалари Тошкентда очилган халқаро тиббий кўргазмада иштирок этмоқда. Унда ултратовушга асосланган асбоблар, микропроцессор техникали ускуналар, касалликни аниқлаш аппаратлари, шунингдек дори-дармонлар намойиш этилмоқда.

Кўргазмада «Шеюнинг» йирик немис кимё концерни, Американинг «Апжон» фармацевтика концерни, шунингдек Япония ва Венгриянинг таниқли фирмалари ўз маҳсулотларининг имкониятларини намойиш этмоқда.

Ўзбекистон бу фирмаларнинг кўпи билан алоқа ўрнатган. Масалан, «Интермент» немис фирмаси кўпдан буён биз билан ҳамкорлик қилмоқда, у йигирма йилдан кўпроқ вақтдан буён ўз маҳсулотларини совет бозорига етказиб беряпти. Германиянинг «Хэхст» деб аталган яна бир фирмасининг Тошкентда ваколатхонаси бор. Унинг маҳсулотларини республика шифокорлари яхши биладилар. Фесталь, клафоран, баралгин шу фирма етказиб бераётган антибиотиклар бўлиб, беморларни даволашда улардан кенг фойдаланилмоқда. Фирмаларнинг вакиллари бошқа дори-дармонларни ҳам Ўзбекистонга етказиб бериш тўғрисида битим тузмоқдалар. Ўрта Осиё Республикалари ва Қозоғистон учун дори-дармонлар ишлаб чиқарадиган қўшма корхоналар барпо этиш кўзда тутилди.

«Випо» немис фирмаси ҳам Ўзбекистон билан ҳамкорлик қилиш ниятида, бу фирма кўпгина мамлакатларга энг янги урология асбоблари етказиб беради. Хусусан, Тошкентдаги кўргазмада бу фирма кўп вазифаларни бажарадиган аппаратнинг ноёб имкониятларини намойиш этмоқда. Шу аппарат ёрдамида буйрак ва ўт пуфагидаги тошни чиқариб ташлаш мумкин. Компьютер, ултратовушли ва рентген қурилмалари ўрнатилган бу аппарат амбулатория шароитида буйрак ва ўт пуфагидаги тошларни йўқотиш юзасидан операция ўтказиш имкониятини беради.

Кўргазма «Ўзбегим интернейшнл» фирмаси павильонларида жойлашган бўлиб, бу фирма Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлиги ҳамда республика урология маркази билан биргаликда шу кўргазмани ташкил этиш ташаббускори бўлди. Кўргазма бир ҳафта давом этади, у Тошкентда Ўзбекистон урологларининг биринчи анжумани очилишига бағишланган.

Кўргазмани очиш маросимида республика Бош вазирининг ўринбосари М. Қорабоев ҳозир бўлди.

(ЎзА мухбири).

● *ХОТИРА*

СЕНДАН ҚОЛГАН ОРЗУ БИР ЖАҲОН

Энг яқин дўстинг бу ёруғ оламдан бош олиб кетган кун умр гулшанига хазон сипоҳи от қўяди. Шу кундан эътиборан кексая бошлаган умринг дўстингдан узоқроқ яшай бошлайди. Лекин у хотирангда абадулабад қолади.

Дўстимиз Чори Авазнинг ногоҳоний ўлими ўнлаб дўстларини бемаҳал қайғу-ҳасрат исканжасига ташлаб кетди. Олис Қарши ҳудудидаги қабрнинг янги тупроқ уюми бошқа қабрлардан бегонасираб дўппайиб турибди. Вақтлар ўтади. Фасллар ортидан фасллар югуриб баҳор келганида унинг шип-шийдам қабри узра илк майсалар ҳам унар. Аммо у ҳаётлигида қилган ишлари ҳақида қанчалик кўп гапирсак — оз.

Чори Аваз ўзининг тиришқоқлик, ҳақпарастлик фазилатларини то «Чўлпон» нашриётига ишга келгунга қадар намоён этишдан маҳрум бўлиб юрди. У жонкуярлиги туфайли ҳамкасблари орасида ҳурмат-иззат топди. Қандай жамоат ишлари бўлишидан қатъи назар, биринчилар қаторида тайёр турди. Ҳақпарастлиги эса юрагида тугун бўлиб қолаверди. Лекин қилган меҳнати ва изланишлари зое кетмади. «Чўлпон» нашриётида оддий ходимликдан муҳаррирлик вазифасигача кўтарилди. Айниқса, иш жараёнида бир айтган гапини икки қилмас, муаллифларнинг катта-кичиги, унвонли-унвонсиз, отлиғу пиёдаси унинг учун бирдай эди.

Мен «Гулхан» журналида ишлаб юрган кезларим адабий эртакларимни «Чўлпон» нашриётига топшириб қўйгандим. Уни 1990 йил режасига киритилганидан хабарим бор эди. Кутилмаганда Чорининг муҳаррир этиб тайинланиши мен учун бир янгилик бўлди. Ахир бир неча йилдан буён бирга ишлашиб келамиз. Бир кун асаримнинг тафсилотини билиш учун Чорининг олдига кирдим.

— Эртакларингиз менга маъқул, — деди у қўлёзмани оларкан. — Бироқ тўртта эртак камлик қилади.

— Нега тўртта? Ўн бешта эди-ку улар.

— Мен бу ерда тўртта чинакам эртакни учратдим. Қолганлари эса бўлмайди,— чўрт кесди у. Китобни босмахонага топшириш учун олти-етти ой вақт бор. Хуллас, мен яна қирқтача эртак ёзиб келдим. Чори шулардан ўн бештачасини танлаб олди. Шу тариқа «Сеҳрли уйқу» китобимнинг тенг ярми Чори Аваз меҳнати ва маслаҳатлари асосида дунёга келди. Бундан ташқари, «Мустабиднинг хайкали», «Чинор ва майсалар ҳақида эртак», «Раҳмдилнинг дарахти» каби эртакларим ҳам бевосита Чорининг ёрдами ва куйинчаклиги туфайли ўқувчилар қўлига етиб борди.

«Болаларга тарихимиз ҳақида қанча эртак ёзилса ҳам оз, чунки улар ҳаётнинг дастлабки пағоналарини эртак ўқиш билан бошлайди», — деган эди Чори.

Ҳа, у ўз қарашлари, даъволари, адабий муҳитга қўшган ҳиссалари билан янги адабий авлоднинг серфикр ижодкорларидан бўлиб ажралиб турди.

Ҳарқалай, Чорининг орзулари бисёр эди. Армонлари эса буни бутунлай бўғишга чирмашарди. Охири шундай ҳам бўлди. Дўстимизни армоннинг бир бедаво дарди орамиздан юлиб кетди. Мана, бугун дўстимизнинг қирқи ҳам ўтди. У кишининг оиласига ҳамдардмиз, охирати обод, руҳи шод бўлсин...

Балки бизнинг бўлмас вақтимиз,
Ёдинг билан йўқлаб тур бизни.
Ғойиб бўлиб кетмасдан беиз
Қўзғаб тургин хотирамизни.
Безовталик бўлиб кир майли
Виждонимиз қолганда мудраб.
Худди кўчиб юрганинг каби
Келгин ўша йилларни судраб.
Сендан қолган орзу бир жаҳон,
Сендан қолган ғайрат эгасиз.
Гарчи кўзимиздан сен ниҳон
Тирик хотирангга эгамиз.
Икки қизинг қолди — қўш чечак.
Онанг қолди кўзлари мунгли.
Осмонда ой минг-минг шоирнинг
Кун кўрмаган яримта кўнгли.

ОЛЛОЁР.

ФУТБОЛ ҚАЧОН ПАЙДО БЎЛГАН?

ТОШКЕНТДАГИ ИЛК ЎЙИН

ТУРКИСТОНДА пайдо бўлган бу ғайриоддий ўйин атрофга яшин тезлигида ёйилиб, одамларни қизиқтирди, — дея ҳикоясини давом эттирди Г. Сергеев.

— 1912 йилда андижонликлар ҳам тўп тепа бошлашди... Орадан бир йил ўтар-ўтмас «Андижон футбол клуби» рўйхатга олинди. Кейинроқ эса ўз таркибида Андижондаги энг кучли футболчиларни бирлаштирган «Дискобол» спорт клуби тузилди. 1913—14 йилларда андижонлик тўпсурарлар Скобелев (Фарғона)ликлар билан бир неча бор майдонга тушишди. Бу пайтгача фарғоналиклар ўйин қоидаларини, тўп тепиш техникасини анча мукаммал эгаллагандилар. Шу боис ҳар сафарги учрашувларда уларнинг қўли баланд келарди.

Ҳеч бир ўйин футболчалик тез ёйилиб, оммалашган эмас. Деярли барча ёшлардагиларни ўзига ром қилган футбол Туркистоннинг бошқа шаҳарларига ҳам тез кириб борди. 1912 йилда Самарқанддаги Георгиев черкови майдонида илк ўйин ўтказилди. Ҳудуднинг биринчи қалдирғоч командалари гимназия ўқувчиларидан саралaнди. Ўйин арафасида ранг-баранг афишалар чизиб, шаҳарнинг марказий кўчаларига осилди. Томошабинлар ўтирадиган жойлар тартибга келтирилди. Ўйиндан сўнг тез орада катта ёшдаги футболчилар йиғилишиб, «Самарқанд футбол клуби»ни тузишди. Тошкент, Фарғона, Қўқон, Андижон клублари билан бўлган мусобақаларда самарқандликлардан С. Вернер, И. Асадьянц, дарвозабонлар Хорошилов ва Вакст, М. Еремянлар яхши ўйин кўрсатишганлигини ўша давр вақтли нашрлари алоҳида таъкидлаган эди.

Худди шу йиллари футбол Тошкент ҳудудига ҳам етиб келди. 1912 йил охирида гимназия, кадетлар корпуси, табиий фанлар билим юрти талабаларидан командалар тузилди. Ўйинлар асосан якшанба кунлари бўларди. Ўша кезлари чиқиб турган «Туркистанские ведомости» газетаси ўйин бўлган кун манзарасини қуйидагича тасвирлайди. «Соат икки. Тошкент кадетлар корпусида қатор спорт ўйинлари уюштирилди. Таёрлов синфлари картошка орқалаб, иккинчи синфлар эса эстафетали, учинчи, тўртинчи синфлар тўсиқлар оша югуришди. Биринчи ва учинчи рота енгил атлетика билан машғул бўлди. Сўнгра гимназия-кадетлар командалари ўртасида футбол мусобақалари бошланди. Ўйин тарбиячи-офицер кузатуви остида соат учдан бешгача давом этди. Пировардида матч 3:2 ҳисобида якунланди. Кадетларнинг қўли баланд келди. Ўша куни корпусга кириш бемалол бўлганлиги туфайли томошабинлар бисёр эди».

Шундай қилиб, футбол тошкентликлар ҳаётига ҳам кириб келди. Кундан-кунга унинг ишқибозлари кўпая борди. Энди юнкерлар, тижорат билим юртлари қошида ҳам командалар шаклланди. «Туркистанские ведомости» газетаси 1914 йил 26 апрель сонида: «...Учинчи куни Тошкент спорт ҳаваскорлари жамияти майдонида тижоратчилар — гимназиячилар командалари ўйнашди. Унда 3:0 ҳисоби қайд қилинди. Йиқилган курашга тўймас деганларидек, ўйинни бой берган тижоратчилар энди кадетлар командасини майдонга таклиф қилишди. Аммо кадетлар рақибларини менсимай чақириққа рад жавоби беришди»,— деб ёзди.

Бу ўйинларни Туркистон ўлкаси илк ўсмирлар командалари ўртасидаги учрашувлар десак, хато бўлмайди.

Футбол тўпи йўқ ҳисоб эди. Шу боис Тошкент, Самарқанднинг эски шаҳар қисмларида аксарият болалар ичи латта-путтага тўлғазилган икки дўппини бир-бирига тикиб, қўлбола тўп ясашганча тупроқ кўчаларни тўзитишганди.

1913 йилда ташкил этилган ТСҲЖ (Тошкент спорт ҳаваскорлари жамияти) шуҳрат қозонди. Уларнинг жуда қисқа фурсатдаги хизматлари футбол ва бошқа спорт турларининг ривожланишига туртки бўлди. Ўшанда ТСҲЖда тўртта теннис майдончаси ва Туркистонда биринчи бўлиб махсус футбол ўйингоҳи қурилганди. Бироқ ТСҲЖ ўйингоҳларига ҳамма бемалол кира олмасди. Фақат ҳукумат, юқори палата аъзолари, спорт кийимлари ва ускуналари харид қилишда ёрдамлашганлар эркин кириб чиқардилар, холос.

1913 йилдан бошлаб Қўқонда ҳам тўп тепувчилар анча кўпайди. Аввалига ҳамма ўз кийимида майдонга тушди. Трусида ўйнаш шариатга зид ҳисобланганлиги боис рухсат этилмаган. Айниқса, ўсмир ўзбеклар орасида бу ўйинга қизиқиш тобора ошаётган эди. Футбол мусобақаларини кўриш ниятида узоқ қишлоқлардан одамлар келишар, уларнинг аксарияти от устида ўтирганча томоша қилишарди.

Ўзбеклар футболни «тўп ўйнайдиган томоша» деб атай бошладилар. Бу бежиз эмас эди. Тез орада шу ерда биринчи миллий футбол командаси тузилди. Кейинчалик улар Тошкент, Фарғона ва бошқа шаҳарларда ўтказилган турли мусобақаларда муваффақиятли қатнашиб, «катта ака»ларини доғда қолдиришганди.

1913 йил 29 августда Тошкентга «Самарқанд футбол тўгараги» ташриф буюрди. «Туркистанский курьер» газетасининг ёзишича, ТСҲЖ майдонида ўйин бўлган: «...Футболчиларимизнинг илк минтақалараро ўйини томошабинлар эътиборини тортди. Улар мусобақани қизиқиш билан кузатиб, қониқиш ҳосил қилишди. 5:0 ҳисобида тошкентликлар ютишди. Кўриниб турибдики, бу спорт тури Марказий Россия ва чет элларда бўлгани каби бизда ҳам ишқибозлар эътиборига тушиши шубҳасиз».

1914 йилги футбол мавсуми 23 март куни Скобелев—Андижон командалари учрашуви билан очилди. Ўйин давомида ҳар иккала жамоа ҳисобни очишга қаттиқ ҳаракат қилганлари беҳуда кетди. Матч 0:0 ҳисобида якунланди. 25 март куни эса шу командалар Андижон шаҳрида қайта учрашишди. Бу гал мезбонлар 1:0 ҳисобида ғалаба қилишди. 7 апрель куни Тошкент спорт ҳаваскорлари жамияти футболчилари андижонликларни қабул қилиб 7:0 ҳисобида мағлуб этишди.

25 майда Тошкентда Туркистоннинг энг кучли икки командаси: ТСҲЖ — Скобелев футбол тўгараги ўртасида марказий ўйин бўлиб ўтди. «Ўйин бошланиши билан ТСҲЖ футболчилари кетма-кет ҳужум уюштиришди. 30-дақиқада сўл қанотдан қилинган ҳужум ишқибозларнинг қарсаклари остида СФТ дарвозасини забт этиш билан ниҳояланди. Иккинчи давра бундан ҳам қизиқарли бўлди. 15-дақиқада СФТ жавоб тўпи киритди. 21-дақиқада эса тошкентликлар иккинчисини, орадан 11 дақиқа ўтгач учинчи тўпни рақиб дарвозасига йўллашди. Фарғоналиклар бу даврада ҳам бир тўп билан жавоб қайтаришди. Шундай қилиб ўйин 3:2 ҳисобида ТСҲЖ ғалабаси билан якунланди. СФТ ўйинчиларининг ҳимоя чизиғидагилар майдонда фаол ҳаракат қилдилар. Ҳужумчиларда қатъиятлик етишмади. Айниқса, дарвозабон ТСҲЖ ҳужумчиларининг кўп марта шиддат билан тепган тўпларини қайтариб ўзини кўрсатди. ТСҲЖ футболчиларининг ҳаммаси, айниқса, И. Новлянский ҳаракатларини ёмонлаб бўлмайди»,— деб ёзган эди ўша матчни шарҳлаган газета.

Ўзбекистон футболининг илк ривожланиш босқичини хулосалаш билан бирга шуни айтиш жоизки, қисқа фурсатда машқ заллари, махсус ўйингоҳлар йўқлигига қарамай Фарғона Тошкент, Андижон, Самарқанд ва Қўқон командаларидан бир қанча талантли ўйинчилар етишиб чиқди. Шу даврларда Туркистонда футбол ўз ҳолича ривожланди. Футболчиларга спорт сирларидан таълим бериш тизими мавжуд эмасди. Ўйин олдидан машқлар ҳам номигагина бўлиб, дарвозага тўп тепишдан нарига ўтилмасди. Командани жисмоний чиниқтириш, тактик комбинациялар уюштириш хусусида сўз ҳам бўлмасди. Биророрта шаҳарда футбол секциялари тузилмади. Ҳатто Тошкентдек шаҳри азимда ўндан зиёд командалар шаклланган бўлишига қарамай, бирор марта расмий ўйин ўтказилмади. Биринчи жаҳон уруши бошланиши билан кўпгина футбол командалари тарқаб кетди.

Суҳбатдош:
И. ТОШЕВ.

ЭЪЛОНЛАР

"ЮГПРОММОНТАЖ" ТРЕСТИ
ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ МАҲСУЛОТЛАРИНИ ҚАЙТА ИШЛАЙДИГАН КИЧИК ЦЕХЛАРНИ ЛОЙИҲАЛАШТИРАДИ, ТАЙЁРЛАЙДИ ВА СОТАДИ:

-бир сменада 200 кг. қувватга эга бўлган уч блок-контейнердаги колбаса цехлари;
-иккита блок-контейнердаги 5 қорамол ва 5 чўчқага мослаштирилган кушхона;
-бир сменада 150 кг. тайёр маҳсулот берадиган мева, сабзавот ва доривор ўсимликлар қуритиш цехи;
-учта блок-контейнердаги соатига 50-100 кг. қувватга эга бўлган нонвойхона;
-учта блок-контейнердаги 3 тонна сутни қайта ишловчи (сариёғ, творог олиш учун) мини-завод;
-битта блок-контейнердаги бир кеча-кундузда 2,5-4 тонна сутни қабул қилувчи шохобча;
-еттита блок-контейнердаги 8-10 тонна сутни қайта ишловчи (қаймоқ, сир, сариёғ, пишлоқ, творог олиш учун) кичик сут заводи;
-29 блок-контейнердаги 10-15 тонна сутни идишларга жойловчи мини-завод.

Блок-контейнерлар аъло даражада тайёрланган ва уларни ўрнатиш учун кўп меҳнат сарфланмайди.

Ўзбекистон Республикаси,
Навоий шаҳри
"ЮГПРОММОНТАЖ" тresти.
☎ 3-03-21, 3-12-06, 6-47-45, 6-44-40
Телетайп: 108711 "Волна"

РАССОМЛАР ВА ДИЗАЙНЕРЛАР ДИҚҚАТИГА!

Агар сиз Ўзбекистон Республикаси ташқи иқтисодий фаолият Миллий банкининг энг яхши фирма белгиси учун ўтказиладиган кўрикда иштирок этсангиз ўз ижодий режаларингизни амалга ошириш ҳамда шартнома бўйича иш топиш имкониятига эга бўласиз.

Кўрик ғолиби фирма услубини яратиш ва банкнинг бошқа маҳсулотларини безаш учун таклиф этилади.

Батафсил маълумот олиш учун қуйидаги телефонга мурожаат қилинг: 33-14-08, 33-65-58.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ ФАОЛИЯТ МИЛЛИЙ БАНКИ

қуйидаги бўш лавозимларни эгаллаш учун танловга таклиф қилади:

— протокол бўлимининг мудири;

— банк маркетинги бўйича мутахассис;

— таржимон (инглиз тили ва европа тилларидан бирини билиш шарти билан).

Имкониятингингизни бой берманг!

Миллий банк мутахассислар учун юқори маошли ишларни таклиф этади.

ДИҚҚАТ!

Ташкилот 4,5 типдаги пахта толаси ва пахта хом ашёсини нақд пулга ҳамда пул ўтказиш билан сотиб олади.

Манзилимиз: Қозоғистон Республикаси, Чимкент шаҳри, Полторацкий кўчаси, 114.

Телефонлар: (32522) 3-85-87, 3-36-84. (3252) 62-35-55, 66-56-31.

TEKNESIS = INFO фирмаси

Тошкентдаги омборхоналардан таклиф этади:

Компьютерлар
Телефонлар
Телефакслар
Стриммерлар
Лазерли принтерлар
Кичик хисоблаш тармоқлари
Ксерокслар
Сканерлар
Дискетлар
Модемлар
Банкнотларни хисоблаш аппаратлари

Техник хизмат кўрсатишга кафолати берилади

Тошкент, Улуғ Ипак Йули хиёбони, 63
☎ 67-25-57, 67-85-86 FAX (371-2)-54-99-83

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

● ТЕЛЕФОНЛАР:
маълумот учун 33-07-48;
эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608. Буюртма Г—197.

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси.

Бош муҳаррир Анвар ЖЎРАБОЕВ.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Карим БАҲРИЕВ, Эсирган БОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ, Зоҳид НОРМУҲАММЕДОВ, Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ (бош муҳаррирнинг биринчи ўринбосари), Лев ПАК (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Қулаҳмад РИЗАЕВ, Эркин САМАНДАР, Азим СУЮН, Александр ТЮРИКОВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Александр УЛИЧКИН (масъул котиб, «Народное слово»), Муҳтарама УЛУҒОВА (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Раим ФАРҲОДИЙ, Шавкат ЯҲЁЕВ, Пиримқул ҚОДИРОВ, Саидаҳрор ҒУЛОМОВ.

● МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП
Тошкент шаҳри,
Ленинград кўчаси, 19-уй.

● Таҳририятга ҳажми 7 қоғоздан ошган материаллар қабул қилинмайди. Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концернининг босмахонаси. Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди 22.30. № Г—469. Тираж 28596. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12.